

CUMHURİYET SENATOSU TUTANAK DERGİSİ

12 nci Birleşim

10 . 12 . 1974 Salı

İÇİNDEKİLER

	Sayfa		Sayfa
I. — Geçen Tutanak Özeti	278		
II. — Yoklama	278		
III - Başkanlık Divanının Genel Kurula sunuşları	278		
1. — Sivas Üyesi Hüseyin Öztürk'ün, yüksek öğrenim gençliğinin başlattığı boykotlarla ilgili olayların nedenleri konusunda gündem dışı demeci	278:282	4. — Erzurum Üyesi Hilmi Nalbantoğlu'nun, Devlet Üretim Çiftliklerinin çalışmaları ve yurt sathına yayılması konusunda gündem dışı demeci	285:286
2. — Bitlis Üyesi Kâmrân İnan'ın, Başpiskopos Makarios'un Kıbrıs'a dönmesinin sakıncaları konusunda gündem dışı demeci	282:283	5. — Erzurum Üyesi Lûtfi Doğan'ın, 4 . 12 . 1974 tarihinde Ankara Üniversitesi gençleri arasında cereyan eden hâdiseler konusunda gündem dışı demeci	287:290
3. — Ağrı Üyesi Kasım Küfrevi'nin, Cumhurbaşkanınca S. Ü. Bahriye Üçok'un 3.12.1974 tarihli 10 ncu Birleşimde «Hac'ca gidecek vatandaşlarınıza Diyanet İşleri Başkanlığınca yapılması gerekli uyarı» konusunda yapmış olduğu konuşmanın kamuoyunda yarattığı tereddütler konusunda gündem dışı demeci	283:285	6. — Komisyonlarda açık bulunan üyeliklere seçim	290
		IV - Görüşülen İşler	290
		1. — Ulusal Bayram ve Genel Tatiller hakkındaki 2739 sayılı Kanunun 3 ncu maddesinin değiştirilmesi hakkında kanun teklifinin Millet Meclisince reddolunan metni ve Cumhuriyet Senatosu İçişleri Komisyonu raporu (M. Meclisi: 2/68; C. Senatosu : 2/76) (S. Sayısı : 403)	290:296

I - GEÇEN TUTANAK ÖZETİ

Muş Üyesi İsmail İlhan, Türkiye'nin içinde bulunduğu şartlar sebebiyle Hükümetin biran evvel kurulmasına dair gündem dışı bir demeçte bulundu.

Devlet Bakanı Mehmet Özgüneş, 3 . 12 . 1974 tarihli 10 ncu Birleşimde Cumhurbaşkanınca S. Ü. Bahriye Üçok'un «Hac'ca gidecek vatandaşlarımıza Diyanet İşleri Başkanlığınca yapılması gerekli uyarı» ve Konya Üyesi Mehmet Varışlı'nın «Hacı adaylarının Suudî Arabistan vizesi alırken karşılaştığı güçlükler» konularında yapmış oldukları gündem dışı demecelerini cevaplandırdı.

Cumhurbaşkanınca S. Ü. Fethi Çelikbaş, TRT Genel Müdürlüğünün gayrikanunî davranışları:

Burdur Üyesi Ekrem Kabay, haşhaş ürünleri fabrikası:

Eskişehir Üyesi Ömer Ucuza, 1186 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun iptal edilen geçici 3 ncü maddesinin yeniden tedvini ve «Pancar çavuşu» un-

vaniyle Türkiye Şeker Fabrikalar kadrosunda istihdam edilen vatandaşların durumu;

Kars Üyesi Sırrı Atalay, TRT'nin tutumu ve bu Kuruma karşı bazı çevrelerin ve şahısların saldırıları;

İstanbul Üyesi Ali Oğuz, dünyayı tehdit eden açlık ve Bengaldeş'te açlıktan ölenler konularında gündem dışı birer demeçte bulundular.

Ulusal Bayram ve Genel Tatiller hakkındaki 2739 sayılı Kanunun 3 ncü maddesinin değiştirilmesi hakkında kanun teklifi, yapılan yoklama sonunda Genel Kurulda çoğunluğun olmadığı anlaşıldığından görüşülemedi.

10 . 12 . 1974 Salı günü saat 15,00'te toplanılmak üzere Birleşime saat 17,00'de son verildi.

Başkan	Kâtip
Başkanvekili	Bingöl
Zihni Betil	Arif Hikmet Yurtsever
	Kâtip
	Burdur
	Ekrem Kabay

BİRİNCİ OTURUM

Açılma saati : 15,00

BAŞKAN — Başkanvekili Mehmet Ünalı

KÂTIPLER : Mehmet Çamlıca (Kastamonu), Bahriye Üçok (Cumhurbaşkanınca S. Ü.)

BAŞKAN — 12 nci Birleşimi açıyorum.

II. — YOKLAMA

BAŞKAN — Yoklama yapılacaktır.
(Yoklama yapıldı.)

BAŞKAN — Yeter sayı vardır. müzakerelere başlıyoruz.

III. — BAŞKANLIK DİVANININ GENEL KURULA SUNUŞLARI

1. — Sivas Üyesi Hüseyin Öztürk'ün, yüksek öğrenim gençliğinin başlattığı boykotlarla ilgili olayların nedenleri konusunda gündem dışı demeci.

BAŞKAN — Cumhuriyet Senatosu Sivas Üyesi Sayın Hüseyin Öztürk, yüksek öğrenim gençliğinin

başlattığı boykotlarla ilgili olayların nedenleri hakkında Hükümeti uyarmak maksadıyla gündem dışı söz talep etmişlerdir.

Buyurun Sayın Öztürk.

HÜSEYİN ÖZTÜRK (Sivas) — Sayın Başkan, Cumhuriyet Senatosunun değerli üyeleri:

Bugün yüksek öğrenim gençliğinin içinde bulunduğu bunalımın nedenlerine inmeden önce, bu bunalımlara yıllardır neden bir çare bulamıyoruz: onlara dokunmak isteyeceğim.

Bilindiği gibi 1968 ilkbaharında Avrupa üniversitelerinde başlayan boykot - işgaller bizim üniversitelerimize de ulaştığında, öğrenciler üniversite reformunu amaçlayarak eyleme geçtiler. İstekler şöyle sıralandı: 10 . 7 . 1968 tarihinde bir gazetede neşredilen bildirinin özeti şu :

«Ankara, İstanbul ve İzmir'de üniversite hastaneleri kurulmalı, imkân eşitsizliğini ortadan kaldıracak karşılıksız burs veren bir örgüt kurulmalı, krediler belirli bir yaşama standardına göre yükseltilmeli, kredi adedi ve yurt kapasiteleri artırılmalı, bakanlıklar ve İktisadi Devlet Teşekküllerinin burs kontenjanları artırılmalı, her üniversite kendi bünyesi içinde çağımıza uygun yönetmelik değişikliklerini yapmalı, yasa değişikliğini yapmalı, tam gün çalışma uygulanmalı, okullardaki ders araç ve gereçleri yeterli duruma getirilmeli, öğrenci temsilcileri üniversite yönetimine iştirak ettirilmeli, maliyet fiyatına ucuz kitap satışının sağlanması için matbaa kurulmalı, üç büyük şehirde gençlik ve eğitim merkezleri kurulmalı, üniversiteyi bitirenlere hayata atılabilmeleri için kuruluş ve donatım kredileri verilmeli. Öğrenci Teşekkülleri Kanunu yeniden ele alınmalı, ilkokuldan üniversiteye kadar öğrencilerin yurt gerçekleriyle bağdaşacak bir eğitim ve sınav sistemine tabi tutulmaları sağlanmalı, Türkiye'den, yetişmiş beyin ihracı durdurulmalı, fakülte mezunlarına iş sağlayacak kontenjan miktarları derhal tespit edilmeli ve kamuoyuna açıklanmalı.» 1968 yılında istekler böyle ifade ediliyor, böyle başlıyor.

Bugün de boykotçu öğrencilerin yayınladıkları bildirilerde hemen hemen aynı istekleri görüyoruz :

«Çağdaş ve daha iyi bir üniversite, özgürlükçü ve bilimsel çalışma ortamlarına kavuşturulmuş bir üniversite, sosyal adaletsizliklere ve haksızlıklara son verilmesi, not ve kitap ticaretinin yerine ucuz kitap sağlanması, deneysel çalışma olanağından uzak uyutucu konferanslı derslerden öğrencilerin kurtarılması, öğrencilerin yönetime katılması, asistanlık müessesesinin adaletlice işletilmesi ve seçimlerin ona göre yapılması, tam gün çalışmanın sağlanması, Şubat hakkı ve ders geçme sisteminin getirilmesi, yurt ve kredi işlerinin yeter hale getirilmesi, sosyal, kültürel ve beden eğitimi ihtiyaçlarını karşılayacak olanakların sağlanması.»

Bu masum istekler, öyle oluyor ki, siyasî iktidarın bir zamanki gibi bugün de üzerine önemle eğilmediği konular olarak ortada duruyor.

Bu olayların geliştiği zamanlarda; 19 Mart 1970 tarihinde, bir gazete tarafından yayınlanan şu konuşmayı bu kürsüden yapmışım:

«Cumhuriyet Senatosunun dünkü toplantısında Cumhuriyet Halk Partisi Sivas Senatörü Hüseyin Öztürk gündem dışı konuşmasında son gençlik olaylarını eleştirmiş, Adalet Partisi İktidarının genel tutumu yüzünden Vahdettin ve Abdülhamit hayranlarının Atatürkçü gelişimleri kırmak için ortam bulduklarını, söylemiştir. Öztürk, Adalet Partisi İktidarının beceriksiz, bilgisiz ve siyasî çıkarları uğruna yüz verip şımarttığı gerici akımların, kanunsuz olayları yarattığını, bu halin aşırı solun örgütlenmesini hızlandırdığını da belirterek, bu tertipli saldırıların sorumluları kısa zamanda bulunmalıdır, aksi halde olayların sonu alınamayacaktır, demiştir. Öztürk, üniversiteye yapılan saldırılarda polisin gerici öğrencileri koruduğunda, söyleyerek daha sonra şöyle devam etmiştir:

Polis, siyasî iktidarın tedhiş aracı olarak kullanılmaktadır. Üniversite olaylarının nedenleri arasında topyekûn eğitim reformunun yapılmamasına geldiğine de değinmiştir. Öztürk, son olaylar sırasında Ankara Valisinin davranışlarını da eleştirmiş ve (O zaman İktisat Fakültesindeki duruma dokunuyorum) komünizmle savaş, anayasal hakların sağlanması ve Anayasanın tam olarak uygulanmasıyla mümkün iken, hukuk dışı baskı ve tertiplerle Atatürkçü gençlik yıldırılmak istenmektedir. Toplum polisi her öğrenci hareketinde Gestapo teşkilâtını gölgede bırakan kaba işkence metotlarıyla hareket etmektedir. Türk Ulusu gerçekten aşırı sağın da aşırı solun da karşısında olmasına rağmen, iktidar irticanın kucağına sığınmış, komünizmle bilgisizce, kaba kuvvetlerle verimsiz bir savaşa girmiştir; bu da memleketin ve rejimin aleyhine işlemektedir.

Oysa, hem komünizm ve hem de irticanın bugün rejimlerin yıkılmasında birlikte çalıştığı akli başında herkesin bildiği bir gerçektir. Bugün komünizmin, gericilik hareketlerinin gölgesinde, irtica ve şeriatçılık perdesi altında işlediğini akli başında herkes bilir. Arap ülkeleri bunun örnekleridir. Hele bizim gibi, dinî inançları bakımından hassas olan uluslarda tercih edilen en etkili yol budur. Adalet Partisi İktidarı davranışlarıyla maalesef bu yolu tutmuş, kırat ve süvarisini , irtica ve komünizmle yarış halin-

de bırakmıştır, demiştir.» Bildiğiniz gibi, bu olaylar nasıl başlamıştır, nasıl bitmiştir...

Bakıyoruz ki, o günlerde o olaylar sonucunda 40-50 tane üniversiteli lider genç ölüyor öldürülüyor. Okulun bahçesinde vuruluyorlar, sokakta vuruluyorlar, ama bunları meçhul kişiler öldürüyor, dolayısıyla katiller bulunamıyor. Olaylar devam ediyor ve solun içine tahrik giriyor, onlar da aşırı uca doğru devamlı olarak kışkırtılıyorlar, hazırlanıyorlar, teşkilatlanıyorlar; hadiseler devam ediyor.

Anarşik olaylar, biliyorsunuz giderek terörist bir ortama sürükleniyor, silâhli tedhişçilikle Hükümet kuvvetleri karşı karşıya geliyorlar. O zaman, Adalet Partisinin bir iktidar olma gücünü gösteremediği ortaya çıkıyor.

Üniversite var; üniversite memleketin gerçeklerini ortaya koyuyor, üniversite gençliği ortaya koyuyor. Bu gerçekleri ortaya koyan tüm gençliği karşısında sanan Adalet Partisi, üniversiteyi halkın gözünden şöyle bir silip yok etmek için, bütün tertipleriyle bütün hazırlıklarıyla onun üzerine gidiyor. Bu gidiş sonunda da «Haydin ne duruyorsunuz? El ele verin, vatan ihaneti başlamıştır. Aşırı sol memleketi komünizme götürecektir» sloganları yapılmaya başlıyor. Bu sloganlar kamuoyu üzerinde pek müspet tesir yapmıyor. Maailesef bu oyuna hem üniversite gençliği getiriliyor ve hem de ülkenin yönetiminde görevli bazı kişiler ve kurumlar olumsuz yönde etkileniyor, ama bu oyuna gelmeyen büyük bir ulus var; Türk Ulusu. Nitekim, 14 Ekim 1973'te bütün bu tertiplere, bütün bu ezici tertiplere, her türlü kötülöklere rağmen halk gereken dersi varıyor, tokmağı bu yanlış yolda olanların başına küt diye indiriyor.

Şimdi, bu tokmağın sarhoşluğuyla yine yanlış yollara gidiyoruz. Bu şok devam ediyor. Ruhun sanki bir hastaymış gibi aynı hatalar işlenmekte ve bu olayları yaratan, bilhassa aşırı solda ve aşırı sağda olanların arkasında olan gruplar çıkıyor.

Aradan altı yıl gibi uzun bir zaman geçmiş, üniversite bir yasa ile özerkliğini ve özgürlüğünü biraz daha kaybetmiş; yani istenen reform yapılmadığı gibi, özerk üniversite yara almış. Öğrenciler yine reform istiyorlar; 1968 yılındaki ve biraz evvel yukarıda sıraladığım istekleri bugün de devam ettiriyorlar, ama yine faşist yöntemler uygulamaya başlayan bir kuvvet çıkıyor ortaya, yine özel şekilde yetiştirilmiş, kafaları insan sevgisinden yoksun, işkence yöntemleri ile oluşturulmuş, milliyetçilikten gerçek nasibini ala-

mamaş, kendilerine «Bozkurt, komanda» ismi taktırmaktan zevk duyan faşist rejim özcülerinin, dün olduğu gibi bugün de boykotçu öğrenciler üzerine silâhla, bıçakla, taşla, sopayla saldırdıklarını görüyoruz. Bunların arkasında olanların sesleri çıkmaya başladı. Gençler yine ölüyor, yüzlerce sakat kalıyor, bunları teşvik edenler, bunlara milyyetçi diyenler çıkıyor. Oysa bunların milliyetçi olduğunu ben kabul edemiyorum.

Gazete kúpürlerine baktığımız zaman yine ölenlerin olduğunu görüyoruz. Şimdiye kadar 5 - 6 kişi ölmüş, yaralı insanlar çok var; büyük olaylar oluyor. Burada zamanınızı almamak için şimdi okumuyorum.

OSMAN SALİHOĞLU (Sakarya) — 1968'dekini bir daha oku...

HÜSEYİN ÖZTÜRK (Devamla) — Atatürk milliyetçiliğindeki halkçılık ve insan sevgisinden yoksun kalmış bu kişilerin hâlâ imgeci, hayalperest bir görüşle, ırkçılık, İslâmcılık, Turancılık gibi çağdışı düşüncelerle Türk milliyetçiliğini oluşturmaya çalışmalarının gülünçlüğü ortada iken, dünyada uygulama alanı kalmadığı bir gerçekken, hâlâ bu yolda olanlar ve bunu destekleyenler bulunuyor.

Yenileşmeye, bilime, özgürlüğe karşı bu faşist özcüler ellerinden geleni geri bırakmıyorlar.

Atatürk milliyetçiliğindeki dilde, kültürde, kadrede ve kıvançta yaratılması gereken ulusal bütünleşme ve birleşmede insan sevgisi ve özgeciliğin esas olduğunu dikkate almadan Türkiye'de yine kardeş kardeş karşı kavgaya başlamıştır.

Atatürk milliyetçiliğinin temel felsefesi olan Türk Milletinin tam bağımsızlığını, özgürlüğünü, toprak bütünlüğünü emperyalistlere karşı korumak için savaş veren, bu tehlikeye karşı halkımızı uyaran solcu ve gerçek Atatürkçü gençlere «komünistler» diyerek saldırıyorlar. Aşırı solda olanlar da imgeci ırkçılar, Turancılar, ümmetçi olanlar gibi kafalarında ve gönüllerindeki bir rejimin özlemiyle Cumhuriyet rejiminin yıkılmasında bir noktada birleşiyorlar.

12 Marttan önce sağ - sol çatışması diye üstünkörü nitelendiğimiz olayların altından da neler çıktığını gördük. Türkiye'nin bugün öyle bir ortama gelmesi için Hükümetin dikkatini çekmek istiyorum. O gün söylediğin gibi, bugün de bu şekilde bırakılırsa, komando, bozkurt, ülkü ocakları gibi teşekküller durmadan silâhli saldırıya devam ederlerse ve bunun asıl kökünde olan insanlar ortaya çıkarılmazsa, dün Şefaati'de Adalet Partili sevdiğim bir senatör arkada-

şımı propagandada konuşurmuyan bu komandolar, yarın yine ortaya aynı güçle çıkacaklar; İsmail Yeşilyurt'u nasıl konuşurmamışlarsa başkalarını da konuşurmamaya devam edeceklerdir. Bu bakımdan bunlara yüz vermeyelim arkadaşlar.

Atatürkü ve kapitalizmin emperyalizmine karşı olan gençleri maalesef bu hayalperest insanlar sevmiyorlar. İnsanların ve toplumların inanç ve fikirlerine saygının; yani vicdan ve fikir özgürlüğünün Atatürk'te en belirgin bir görüş ve inanç olduğunu unuttuyorlar, fikir mücadelesi yapacakları yerde kavga yapıyorlar, Abdülhamit despotizmi ile hareket etmekten umut bekliyorlar, istibdadın faşizm yöntemlerini, İtalya'nın kara gömleklileri gibi kullanmaya özeniyorlar ve kendilerini milliyetçi santıyorlar. Hükümetin ve Devletin bu faşist azınlığın üzerine eğilmesini istihdam ediyorum. TRT'nin Türkiye Büyük Millet Meclisindeki görevlilerinin bu konuşmaları, konuştuğumuz yönde değerlendirmelerini de istihdam ediyorum.

ÖMER UCUZAL (Eskişehir) — Yaparlar, yaparlar.

OSMAN SALİHOĞLU (Sakarya) — Onu rahat yaparlar.

HÜSEYİN ÖZTÜRK (Devamla) — Yine 1968, 1969, 1970'lerdeki gibi fakülteler basılıyor, yurtlar basılıyor, komando müsveddelerinin kurşunlarıyla sopalılarıyla gençler ölüyor, sokak ortasında döverek adam öldürüyorlar, solcu gençler de silâhlendirilmeye teşvik ediliyor. Solcu gençler çok dikkat etsinler; bu, hiçbir zaman tasvip etmediğimiz bir husustur ve bilhassa Türkiye'de bu şekildeki hareketin C. H. P. her zaman karşısında olmuştur, bugün de karşısındayız.

Bu baskıları yaptıranlar, gazetelerinde, şurada veya burada «Sağcı - solcu öğrenciler çatıştı» haberleri ile asıl amacı ve suçluyu gizlemek isteyenler görülüyor. Hükümetin dikkatini bu yönde de çekmek isterim. Yarın olaylar büyüyünce «anarşistler vatan ihanetine kalkıştı, milliyetçi cephe birleşin» diye tepinmeye başlayacaklardır. Hükümet dikkatli olsun, bunlara fırsat vermesin istiyoruz.

ÖMER UCUZAL (Eskişehir) — Büyüyecek değil mi?

HÜSEYİN ÖZTÜRK (Devamla) — Böyle olaylar şüphesiz ki, eskisi gibi bir tertibin eseri olmuyor, ama dünkü tertipler gerçekten büyük tertiplerdi. Bir «Kanlı pazar» bir kişinin bir anda tepesinin atması yüzünden elini kana bulaması gibi bir olay değildi.

Uzun, uzun plan hazırlıkları, jeolistik destek, psikolojik tertip mevzileri ve uygulama gerektiren bir büyük hareket ve bir meydan savaşı idi. Kim nereden vuracak, güçler nereden hücumla geçecek, kim buna kalkan olacak, bu vahşice çarpışmada öldürülenler kimler olacaktı?.. Bunlar gayet iyi tertiplenmişti. Bugün, şüphesiz ki, böyle bir tertibe kalkışamayacaklar. Tarafsız bir Hükümetin işbaşında olduğuna inanıyorum.

Oysa bugün yüksek öğrenim gençliği arasında başlatılan kavgalar dikkat edilirse dün olduğu gibi; yani 1968 ve daha öncesinde boykot ve baskın olarak ilk başlatılan kavgalar (İlâhiyat Fakültesinde olsun, başka yerde olsun) bu komando, ırkçı, ülkü ocakları, Bozkurtçu denilen gençlerden gelmiş, bunların arkasında olanlar çıkmış, maalesef bundan ümit beklemişler, ama bir zaman gelmiş kapatmış bunların ocaklarını, ama sonunda bunlar, onu teşvik edenler tarafından kapatılmış; fakat iş işten geçmiş, artık Drakula yaratana yemeye başlamıştı da ondan.

ÖMER UCUZAL (Eskişehir) — Mahkeme kararları ne diyor?

HÜSEYİN ÖZTÜRK (Devamla) — Bu olayları yaratana kökünü bulup kurutmazsak, deneme alanı genişletilebilir, bunlar temel hak ve hürriyetlere saldırmaya başlarlar. Adana'da olduğu gibi, parti toplantılarına saldırmaya başlar ve burada adam ölür. Bunlar 300 kişi, 500 kişi, 1 000 kişi olur, ama öbür tarafta 150 bin kişi, 200 bin kişi var. Bir gün bir linç olayı çıkarsa, o gençler değil, bunu teşvik edenler sorumlu olacaklardır. Onun için dikkat edilsin.

O gençlere de sesleniyorum; önemli olan bu memleketle hizmetse, fikir mücadelesi ile hizmet etmeli, kavgayla değil. Birbirine söven, birbirini dövenlerin kanla getirecekleri rejimlerin demokrasi rejimi olmadığını bilsinler. Bu bakımdan dostça, kardeşçe elele vererek memleketin içinde bulunduğu bugünkü bunalımda, dıştaki büyük tehlike karşısında birleşsinler istiyoruz.

BAŞKAN — Sayın Öztürk 20 dakikanız doldu efendim. Lütfen bağlayınız.

HÜSEYİN ÖZTÜRK (Devamla) — Bağlıyorum Sayın Başkanım.

Bugün üniversitelere bunlar nasıl giriyor ve bu olayları nasıl çıkarıyorlar? Bunlar hepimizin bildiği gerçeklerdir. Devrimler aşırı soldan kendilerini korumalı. Halktan kopmuş bir devrimci ile biz katiyen işbirliği içinde olamayız. Devrimciler halkçı, halkçılığa

dayanan milliyetçiliği benimsemiş, Atatürk milliyetçiliğini benimsemişe, böyle devrimcilerle her zaman başbaşayız ve yanında olacağız.

Görüldüğü gibi, bu faşist özlemcilerin siyasî partilerin toplantılarına sızmasındaki cesaretin arkasından sesler çıkıyor. Sanki hükümetmiş gibi bir parti lideri, «Tetik edeceğim, araştıracağım, suçluları bulacağım» diyor. Böylece arkasında kim olduğu meydana çıktı. Bırakın da artık bu suçluların yakasına milletin yapıştığı gibi adalet de yapışsın, Hükümet de yapışsın ve bu gençleri, masum insanları birbirine düşüren bu kişilerin artık bu memleketin politika hayatında yeri olmadığını bilsinler.

Hepinize saygılar sunarım, teşekkür ederim Sayın Başkan.

2. — *Bitlis Üyesi Kâmran İnan'ın, Başpiskopos Makarios'un Kıbrıs'a dönmesinin sakıncaları konusunda gündem dışı demeci.*

BAŞKAN — Cumhuriyet Senatosu Bitlis Üyesi Sayın Kâmran İnan, Başpiskopos Makarios'un Kıbrıs'a dönüşü münasebetiyle gündem dışı söz talep etmişlerdir.

Buyurun Sayın İnan.

KÂMRAN İNAN (Bitlis) — Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım;

Monsenyör Makarios'un tekrar Kıbrıs'a dönmüş bulunmasını üzüntü ve endişe ile karşılamamaya imkân yoktur. Geçmiş olay ve tecrübeler bu zatın Adaya barış getirmeyeceğinin kanıtları olarak ortada bulunmaktadır.

Diğer taraftan, bir şeyi burada üzüntüyle işaret etmek lâzımdır ki, bu zatın bütün bu tecrübelere rağmen Kıbrıs'a dönmesinde yardımcı olan Büyük Britanya Hükümetini kınamamaya imkân yoktur. Makarios Kıbrıs'a dönüşünde İngilizlerin sırf savunma maksadıyla orada bulunmayı taahhüt ettikleri ve bölgenin savunması ile görevli bir üsse kendisinin indirilmesine müsaade etmesi ve ayrıca kendisinin emrine askerî bir helikopter tahsis etmek suretiyle merasim yerine kadar götürmek suretiyle İngilizler, barışçı olmak iddialarına ters düştükleri gibi, bu tutumlarını, bu jestlerini Türkiye'ye karşı dostane bir jest olarak da telâkki etmeye maalesef imkân yoktur. Bu hareketleriyle Büyük Britanya Hükümeti Adada baş gösterecek muhtemel olayların sorumluluğunu paylaşmış bulunmaktadır ve bu hareketi, Büyük Britanya Hükümetinin teminatçı devlet olmak sıfatıyla de bağdaşmaktadır.

Değerli arkadaşlarım;

Bir diğer husus; Yunanistan'a demokrasinin ve demokrasi ile birlikte Karamanlis idaresinin dönmüş bulunmasını Türk Milleti memnuniyetle karşılamıştır ve Karamanlis'in geçmişte Türkiye ile diyalog kurana, işbirliğine inanmış bir şahıs olması itibarıyla yeniden bir diyalog devrinin başlayabileceğine ümit teşkil etmiştir. Ne yazık ki, Makarios'un Atina'dan hareket etmek ve Atina'nın destek ve muvafakatı ile ve bile, bile Kıbrıs'a dönmesiyle bu ümitler maalesef gölgelenmiş bulunmaktadır. Böyle bir davranışı tasvip eden ve destekleyen Atina Hükümetinin Türkiye ile hakikaten müzakereye ve işbirliğine hazır ve taraftar olduğunu düşünmekte insan zorluk çekmektedir.

Monsenyör Makarios, Adadaki geçmiş 20 yıllık mevcudiyetiyle bir zamanların sulh, sükûn ve barış adası olan Kıbrıs'ta devamlı olarak şiddet hareketlerinin müsebbibi ve membaı olmuş bir kimsedir. Bu zatın kısa bir fasıla ile tabiat değiştirerek barışçı ve uzlayıcı bir iç bünyeye bürünmesine imkân ve ihtimal yoktur.

Binaenaleyh, Makarios'un oraya dönmüş bulunmasını tamamıyla bir tertip olarak düşünmek ve o açıdan kıymetlendirmek lâzımdır. Bu açıdan kıymetlendirildiğinde bir diğer husus dikkatleri çekmektedir: Sovyetler Birliğinin Makarios'a Larnaka'da bir hava üssü inşa etmek teklifinde bulunmuş olmasını ve bu maksatla bir Kıbrıs Rum Heyetinin Moskova'ya davet edildiği haberlerini de keza üzüntü ile karşılamamak mümkün değildir.

Bildiginiz gibi, son 15 yıldan beri karşılıklı olarak iki ülke Hükümet ve Milletleri, ilişkilerin geliştirilmesi hususunda gayret sarfetmişlerdir ve bugün memnuniyet verici bir safhaya gelmiş bulunuyoruz. Esasen Türkiye, büyük komşusu Sovyetler Birliği ile iyi ilişkiler içerisinde bulunmayı bir nevi milli politika olarak benimsemiş bir memleketdir. Buna rağmen ve Kıbrıs'taki haklı durumumuz ortada iken Sovyetler Birliğinin Makarios'a yanaşmasını ve böyle bir teklifte bulunmuş olmasını, bu yoldaki çıkan haberlerin de bugüne kadar tezip edilmemiş bulunmasını üzüntü ile karşılamak gerektiği gibi, bu davranışlar karşılıklı ilişkilerin düzeltilmesi ve normal seviyede tutulması gayretlerimizi de maalesef Türk kamuoyu gözü önünde zayıflatacaktır. Bunu da endişeyle karşıladığımızı ve bu hareketin de tasvibe imkân görülmediğini burada huzurlarınızda belirtmek gerekir.

Değerli arkadaşlarım;

Hiç şüphe yok ki, Monsenyör Makarios'un Adaya dönmüş bulunması yeniden gelişmiş milletlerarası bir tertip ve bir oyundur. Bu zat, bir destek almadan kendi başına gitmiş değildir ve gitmesini takip eden 48 saatten sonra bu sabah gelen ajans haberleri bazı Rum köylerinde iç savaşın yeniden başlamakta bulunduğunu göstermektedir. Demek ki, yeniden bir şey kaynıyor. Neyin peşinde olabilir?.. Bunu tahmin etmek ve siyasî bir spekülasyonda bulunmak mümkündür. Benim kanımca, Makarios Doğu ve Batı kollarını karşılıklı oynamak suretiyle Türkiye'yi araya sıkıştırmak kozunu da oynayacaktır.

Sovyetler Birliğine üs vermek... Ben Larnaka'da hava meydanı inşasına işaret ettim; son olarak gittiğim Paris'teki bir toplantı sırasında bana bazı basın mensupları, ayrıca bir denizaltı üssünün de bahis konusu olduğu belirtildi. Bu aslında, Sovyetlerin Akdeniz politikasının büyük bir objektifi; bir hedefidir. Bu aslında, Sovyetler Birliğinin Akdeniz'deki askerî denge bakımından yüzlerce uçak gemisine değiştirmeyeceği bir politikadır ve Sovyetler Birliği bildiğiniz gibi, uzun zamanlar reddettiği uçak gemisi inşa politikasını nihayet değiştirmiş ve 12'lik bir serinin ilk 2 tanesi inşa halinde bulunmaktadır. Bir tanesi; «Kiev» 1973'de denize indirilmiş olup, 1975'de veya 1976'nın başlarında operasyonel bir hale gelmesi beklenmektedir.

Binaenaleyh, böyle bir politikanın, o da Kıbrıs gibi sabit bir yerde denizaltı üssünün gerçekleşme ihtimali şüphesiz ki Sovyet millî politikasının reddetmeyeceği bir husus olacaktır.

Bunun karşısında ne olacak?.. Batı dünyası ayaklanacak, endişeye kapılacak, harekete gelecek ve Makarios'la müzakere... Fiyatı?.. Fiyatı; o zaman fatu-rayı bize ödettirmek vaziyeti olabilir. Türkiye üzerinde tazyik celbetmek suretiyle kendisi tatmin olmak ve Türkiye'nin oradaki haklarından fedakârlıkta bulunmayı arzu etmek... Bu son derece tehlikeli bir girişim olur.

Makarios'un bir ikinci niyeti : Bunu da açıkça belirtmek ve buna karşı tedbirli olmak lâzım. O da, kendi bölgesinde bulunan Türk rehinelere hayatını tehlikeye sokmak suretiyle yeni bir Türk harekâtına yol açmak ve bu suretle bizi dünya gözü önünde teşhir etmek. Bunun karşısında da müteyakkız olmak lâzım.

İngiltere ile ilgili sözlerime bir kere daha dönerken şunu da belirtmek isterim ki, bir taraftan Makari-

os'un Adaya dönmesine yardımcı olmak suretiyle Türk kamuoyuna ters düşerken, İngiltere Hükümeti maalesef hâlâ kendi üssüne sığınmış bulunan, misafirlik için giden 9 bin Türk göçmenini de bir nevi rehine olarak tutmaktadır ki; misafirlerin evde altkonulması, bu milletlerarası tatbikatta bir yeniliktir.

Ben bu hususları huzurlarımıza getirmek, bir taraftan iyi ilişkilerimizi devam ettirmek istediğimiz Sovyetler Birliğinin böyle bir teşebbüste bulunmayacağı temennisinde bulunmak, bir taraftan gerek CENTO ve gerek NATO içinde müttefikimiz olan Büyük Britanya Hükümetinin bu girişimlerinin Türk kamuoyunca sempati ve tasviple karşılanmayacağını belirtmek, diğer taraftan kendisiyle diyalog ve işbirliği için her zaman hazır olduğumuzu bildirdiğimiz Atina Hükümetinin bu işbirliği ve diyaloga iyi bir adımla başlamadığını belirtmek ve nihayet; Kıbrıs'ta Makarios'un dönmesiyle oynanmak istenen oyuna Türk Hükümetlerinin ve kamuoyunun dikkatlerini çekmek için söz aldım.

Teşekkür ederim. (Alkışlar.)

3. — *Ağrı Üyesi Kasım Küfrevi'nin, Cumhurbaşkanınca S. Ü. Bahriye Üçok'un 3.12.1974 tarihli 10 ncu Birleşimde «Hacca gidecek vatandaşlarımızı Diyanet İşleri Başkanlığınca yapılması gerekli uyarı» konusunda yapmış olduğu konuşmanın kamuoyunda yarattığı tereddütler konusunda gündem dışı demeci.*

BAŞKAN — Cumhuriyet Senatosu Ağrı Üyesi Sayın Kasım Küfrevi, geçen hafta Senatoda Hac konusunda yapmış olan konuşmaların umumî efkârda ki yarattığı tereddütler hakkında görüşlerini bildirmek istiyorlar.

Buyurun Sayın Küfrevi.

KASIM KÜFREVİ (Ağrı) — Sayın Başkan, sayın senatörler;

Geçen Salı günü Sayın Senatör Üçok, Hac farizesinin ifası esnasında kesilmesi gerekli olan kurbanlar konusunda beyanda bulundular ve kurbanın şimdiye kadar Türkiye'de carî mezhepler yönünden kesilmekte olan Mekke Haremının dışında kesilebileceği hususunda bir hüküm tesis ettiler. Bu hüküm, İslâm Hukukunda bir içtihat mesabesinde bir hükümdür. Zira, Hac farızası İslâmın 5 rüknünden biridir ve malen, bedenen ifa edilen bir ibadet tarzıdır. Yalnız bedenî ibadet değildir, malî husustaki sarfiyatta ibadet sayılmaktadır.

Bu içtihat mesabesindeki hüküm, Anayasal düzen yönünden Meclis kürsüsünden ve Senato kür-

süsünden verilmemek gerekir. Zira, Diyanet İşlerinin mesuliyetine müdahale mahiyetindedir. Bu hususta zaten ait olduğu Bakanlık tarafından, sayın Bakan tarafından izahat verilmiştir; benim konumun dışındadır. Fakat, dinî konularda Türkiye'de Anayasal düzen içerisinde sadece iftâda ve içtihatla bulunmak, Diyanet İşlerinin ilim heyetinin salâhiyeti dahilindedir. Ancak, ilmi bilgiye sahip bulunan, ilmi kapasitede olan insanlar bu hükümlerde veya şeriat lisaniyle fetvalarda hata bulurlarsa, o kurula müracaat etmek suretiyle ilmi bir münazara neticesinde ya kendi fikirlerini onlara kabul ettirirler veya o iftâda bulunan zevat yanlış tashih eder ve rücu ederler. Bunun dışında Diyanet İşlerinin bugünkü kuralar içerisinde verdiği fetva veya tesis ettiği hüküm, memlekette bütün Müslümanlar tarafından kabul edilmek gerekir. Bunun münakaşası caiz değildir.

Ancak, Sayın Üçok'un beyanları ve ondan sonra dışarıda cereyan eden bazı münakaşalar beni ilmi yönden ve tamamıyla akademik mahiyette buradaki konuşmayı eleştirmek mecburiyetinde bırakmıştır. Zira,, Hacca gidilmek üzeredir. Tesis edilen hükmün geçerliliği yönünden bir münakaşa caiz değildir. Diyanet İşlerinin vermiş olduğu hüküm tereddütlere duçar olacaktır. Bu bakımdan tamamıyla akademik mahiyette, sayın Senatörün ileri sürmüş olduğu delillerin İslâm Hukuku yönünden hükmün istinbâtına imkân verip vermediğini huzurunuzda eleştirmek mevkîndeyim, özür dilerim.

Evvolâ bilinmesi gerekir ki, Hac dolayısıyla kesilen kurbanlar Kur'an-ı Kerim'de ve İslâm Hukukunda «Hedi» ismiyle anılır. «Hedi», Mekke Haremine hac dolayısıyla hediye edilen kurban demektir ve en az sevap getireni ile en çok sevap getireni birbirinden tefrik edilir. Az sevap getirenine «Dem», çok sevap getirenine «Bedene» denir; deve ve sığır kesilmesi manasınadır.

Şimdi, bu hedi nasıl olursa olsun, üç hususta itibar edilmek gerekir :

1. — Hac farızasının ifa edilmesi için kesilmesi zaruri olan; kesilmezse hacca hâlel gelecek olan kurban.

2. — Hac farizesi esnasında ifa edilecek bir hata dolayısıyla kofaret yönünden kesilmesi lâzım gelen kurban.

3. — Neziretmis kesecektir; nafîle olarak oraya götürüyor.

Şimdi, bugüne kadar Hanefî ve Şafîî mezhebi mensupları Türkiye'de mevcuttur. Türkiye % 90 Ha-

nefi Mezhebindedir. % 10 nispetinde Şafîî Mezhebi caridir; şark vilâyetlerinde. Diğer dört mezheple birlikte, bütün bu mezhepler şimdiye kadar kurbanlarını Hac icabı olarak mutlaka Mekke'nin, birtakım yasaklara riayet edilmesi lâzım gelen bölgesinde; yani Harem'de kesmişlerdir.

Şimdi konu, Harem'in dışında ve vakitle muayyen olan bu kurbanı, vaktin dışına çıkarmak suretiyle memleketimizde kesilip kesilmeyeceği meselesine inhisar etmiştir. Bu hususta bir hükümde bulunmak, bu hususta bir içtihatla bulunmak, ilmi bilgisi ne kadar yüksek olursa olsun, hiç bir parlamenterin bugünkü Anayasal düzen içerisinde buradan ifa etmeleri gerekmeyen bir husustur, bundan içtinap etmeleri gerekir.

Ancak, bu hükmü tesis edebilmek için Mekke'nin dışında çıkarıp kurbanı kesebilmek için bir içtihat gerekli olduğuna göre, müracaat edilmesi lâzım gelen kaynaklar vardır. Sayın konuşmacı bu kaynaklara müracaat etmiştir. Bu kaynaklar ne olacaktır? Bu kaynaklar Kur'an-ı Kerim olacaktır, bu kaynaklar Peygamberin hadisleri olacaktır, bu kaynaklar hangi mezhebe göre hüküm veriliyorsa, o mezhebin ana kitaplarından sayılan bir kitap olacaktır.

Sayın konuşmacı Kur'an-ı Kerim'den ayete müracaat ederken, Bakara Suresinin İhzar Ayeti ile maruf olan ayetini okumuştur. Bu 196 ncı ayet, üç hüküm ihtiva eder. Hz. Peygamber Hudeybiye'ye geldiği zaman Haccın mikatını geçmiştir ve ihram içindedir, beraberinde kesilecek hediyi de getirmiştir. Mekkeliler mani olmuşlardır, dönmek lüzumunu duymuştur, kurbanı orada kesmiştir. Bu ayetin birinci kısmı buna inhisar ediyor.

«Men edilirsenez haccı ifa etmekten, bulunduğunuz yerde kesiniz. İhsara uğramışsınız, burada kesiniz» diyor.

İkinci bir hüküm; hac esnasında Şafîî Mezhebine göre traş olmamak da lâzımdır, traş da bir kaideye bağlıdır. Şayet bir hastalık gibi durumlar hasil olmuşsa ve siz ihramdan çıkmadan traş olmuşsanız, bunun için de bir dem, küçük kurban kesiniz. Eğer kesemezseniz, bunun için fidye veriniz, it'âm-ı miskin ediniz, doyurunuz.

Üçüncü hüküm, bizi ilgilendiren hüküm; eğer emniyet teessüs etmişse, Haccdan men edilmiyorsanız, Hacca gidebilir iseniz, o vakit Haccı ve ümreyi ikisini birlikte yapacak iseniz, yani «Temettü» veya «Kıran Maccı» yapabilecek iseniz, o arada bir kurban kesiniz der. Şayet, bunu bulamıyorsanız üç gün Hac

zamanında Mekke'de; memleketinize döndüğünüz vakitte de yedi gün; cem'an on gün oruç tutunuz. Görülüyor ki, delil olarak ileri sürülen bu ayet-i kerime, ancak kurban bulunamadığı takdirde memleketinde oruç tutmayı şart koşuyor, kurban kesmeyi şart koşmuyor. Şu halde bu ayet-i kerime bizim maksadımıza salih bir hüküm istinbatına imkân vermez. Bu itibarla biz İslâm Hukukunun ikinci büyük kaynağı olan hadise müracaat etmek mecburiyetindeyiz. Altı kitaptan birinden delil getirmemiz lâzımdır. Sayın konuşmacı hadise müracaat lüzumunu duymuştur ve ayeti daha vazih bir şekilde getirmek için, gerekli kaynağa müracaat etmemiştir.

Üçüncü kaynak; İslâm hukukunun ana kitaplarından birine müracaat etmesi gerekir. Madem ki, memleketin ekseriyeti Hanefî Mezhebindedir, şu halde Hanefî hukukunun esaslı kitaplarından birine müracaat etmek gerekir. Sayın konuşmacı, Şafî Mezhebinden Hücet-ül İslâm, İmamı Gazalî'nin İhyau Ulum-i Din kitabına müracaat etmiştir. İhya kitabına müracaat etmiştir. İmam-ı Gazalî, Hücet-ül İslâm lâkabi ile maruftur, kendileri de burada ifade ettiler. Fakat tasavvuf konusunda İslâm mistizminde meydana getirmiş olduğu büyük anlayış ve tefekkür dolayısıyla kendisine bu unvan verilmiştir. Nizamiye medreselerinin müderrisidir; ama bir anda nizamiye medreselerini terk etmiştir. Şam Çölüne, Badi'ye düşmüştür. İslâm Hukukunun tatbikat hukuku olarak fıkıh denilen bilginin büyük bir alimi iken, onu bir tarafa bırakarak sadece mistik bir istigraka dalınmıştır ve Kudüs'te İhyau Ulum-i Din'i telif etmiştir. İhya bir İslâm Hukuku kitabı değildir, bir İslâm mistizminin tefekkürünün hukuk ile bağdaştırılarak, esrarına nüfuz etmek suretiyle yazılan bir kitaptır. Tenkide uğramıştır, evvelâ Şafî fıkıh uleması tarafından tenkit edilmiştir, yalnız tasavvuf kitabı olarak kabul ediliyor. Sonra Malikî ve Hanefî Mezhepleri tarafından tenkit edilmiştir. Hadis uleması tarafından tenkit edilmiştir. Bu kitaba hüküm tesis etmek için müracaat geçerli sayılmamak gerekir. İmam-ı Gazalî'nin tasavvufa intisap ederek Nakşî Tarikatının büyüklerinden olmadığı zaman telif ettiği büyük kitaplar vardır, o kitaplara müracaat etmek gerekli idi. Bu kitaplara müracaat edersek, o vakit ancak Şafî Mezhebine göre hüküm vermiş olacağız. Hanefiler, Şafilere ittiba etmeyeceklerdir ve hüküm kabul edilmeyecektir.

Sayın konuşmacının ihyanın Hac faslında esrarı hacca dair olan rub'unun bu konu ile ilgili ifadesi

bu ifadesi de aynen Kur'an-ı Kerim'deki bulmadığı takdirde oruç tutar hükmünü şerhetmektedir, bulmadığı takdirde memleketimizde gelir koyun keser hükmünü getirmemektedir. Kaldı ki, Temettu Hacı veya Kıran Hacı dolayısıyla ihram bağlayan bir hacı, bir an için verdiğimiz fetva ile kurbanını getirip Türkiye'de kesse dahi, Hac merasimi dolayısıyla bilerek, bilmeyerek ifa ettiği hatalardan dolayı kefaret kabilinden kurban kesecektir ve bu kurban yine orada kesilecektir.

Görülüyor ki, konu, Türkiye Büyük Millet Meclisinin Senatosuna getirilerek, buradan ifade edilmek suretiyle memlekette yaratılan tereddüt Diyanet İşleri Riyasetinin bu husustaki hükümlerinin kabul edilmemesine müncer olacaktır. Şahsan ve bütün kaynaklara dayanarak şunu söylerim; bugün Türkiye'de Diyanet İşleri İlim Heyetinin vermiş olduğu fetva veya modern ifadesiyle tesis etmiş olduğu hüküm her müslüman tarafından kabul edilmek gerekir. Kabul eder veya etmez. Şayet kabul ederse ve o hükümde hata varsa, o hatadan dolayı ibadeti dolayısıyla mesul olmayacaktır ve o mesuliyet Diyanet İşleri Riyasetine ait olacaktır. Ama herhangi bir şahsın bu otoriteye sahip olmadığına göre ve bugün ifta keyfiyeti mevcut değil, yapacağı bir beyan ilmî mahiyet itibariyle en zirvede olsa dahi hata ihtimali düşünülecek olursa, onunla amel ederek hata işleyen müslüman Allah nezdinde mesuldür ve hiç bir vakit mesuliyetten kurtulamaz.

Şu halde hülâsa olarak şunu arz ederek huzurunuzdan ayrılayım. Diyanet İşlerinin bu hususta bir fetvası varsa - Meçhulümdür, olabilir - memleketteki bilöümle Şafî ve Hanifiler tarafından kabul edilmelidir, ittiba edilmelidir. Ancak, o kurban Mekke Hareminde kesilmeyip Türkiye'de veya kendi memleketinde kesilecek manasında ise, onun delilleri, sayın konuşmacının burada ileri sürmüş olduğu deliller değildir. Bu delillere bakarak fetvadan Diyanet İşlerinin hükmünden istinat etmemek gerekir.

En derin saygılarımı sunarım. (A. P. ve M. S. P. sıralarından alkışlar)

4. — *Erzurum Üyesi Hilmi Nalbantoğlu'nun, Devlet Üretme Çiftliklerinin çalışmaları ve yurt satışına yayılması konusunda gündem dışı demeci.*

BAŞKAN — Cumhuriyet Senatosu Erzurum Üyesi Sayın Hilmi Nalbantoğlu, Devlet Üretme Çiftlikleri hakkında gündem dışı söz talebetmişlerdir.

Buyurun efendim.

HİLMİ NALBANTOĞLU (Erzurum): — Sayın Başkan, sayın senatörler;

Hepinizi saygıyla selâmlarım.

Devlet Üretim Çiftlikleri hakkında konuşmak üzere huzurunuzda çıkmış bulunuyorum. Bildiğiniz gibi bu Genel Müdürlük 1 Mart 1950 tarihinde 5433 sayılı Kanuna göre kurulmuştur. Tarım Bakanlığına bağlı döner sermaye ve katma bütçeli bir teşekküldür. Kuruluş kanununa göre en önde gelen görevleri :

a) Yurt çiftçiliğinin tohum, damızlık, fidan, fi-de, arıcılık ve kümes hayvancılığı ihtiyacını sağlamak için çeşitli kaynaklardan yüksek vasıflı tohum, damızlık ve fidan tedarik ederek bunları kendi işletme ve müesseselerinde üretim ve bu işlerin gerektirdiği bütün faaliyetlerde bulunmak,

b) İşletme ve müesseselerince elde edilen mahsullerin kıymetlendirilmesi için gerekli ziraat sanatları ile uğraşmak,

c) Yapacağı işlerde çevre çiftçilerine örneklik etmek.

Şimdi, işletmenin teşkilâtının nerelerde olduğuna bakalım.

Acıpayam, Adana, Alpaslan, Altınova, Bâlâ, Ceylanpınar, Çiçekdağ, Dalaman, Gelemen, Gökçeada, Gökhöyük, Gözlü, Hatay, Iğdır, Manisa, Koçaş, Konuklar, Malye, Polatlı, Ulaş, Turunçgiller, Türkgeldi, Yalova ve bir de Merkez atelyesidir.

Görülüyor ki, bu Genel Müdürlüğün Doğuda ancak üç adet; Iğdır, Alpaslan ve Ceylanpınar gibi yerlerde tesisi mevcuttur. Eğer Sivas ilinin Ulaş Devlet Üretim Çiftliği de sayılırsa dört adet eder. Dalaman, Yalova, Geleman, Turunçgiller ve Hatay tesisleri personelin yaz tatillerini geçirebilmeleri için turistik yerlerde kurulmak suretiyle bir tatmin konusu olarak ele alınmıştır. Bunun haricinde kalan tesisler ise hep Orta Anadolu'da kurulmak suretiyle Anadolu'nun diğer bölgeleri için hizmet anlayışında bigâne kalınmıştır, ayrıcalık yaratılmıştır. Halbuki Doğu Anadolu'da da daha çok ilgiye muhtaç çiftçi vardır. Kurumun bugüne kadarki zihniyet ve yatırım politikasını, hizmet arzını huzurunuzda protesto ediyorum. Bir sosyal adalet olduğu söylenebilir mi?

Ayrıca, Kurumun çıkarmış olduğu şu kitabın en son bölümünde istikbale ait düşünceleri de not edilmiştir. Bu, bazı notlarından sarfınazar ederek en son kısmını size okuyacağım.

«... Bunun yanında Devlet Üretim Çiftliği tarımın çok ihtiyaç duyduğu geniş toprak ve adaptasyon araştırmalarına geniş yer vermek durumunda ve arzusunda. Her alanda olduğu gibi tarımda da yenilikleri izlemektedir. Varyeteler değişmekte, verimi yüksek hayvan ırkları elde edilmekte ve ziraat alet ve makineleri gittikçe modernleşmektedir. Bütün bu yeniliklerin yurt içinde uygulanması, verimi yüksek bitki çeşitlerinin ve hayvan ırklarının Türkiye şartlarına adaptasyonu geniş tabiki araştırmaları gerektirmektedir.

Trakya'dan Iğdır'a, Samsun'dan Hatay'a, İmroz'dan Ceylanpınar'a kadar Türkiye'nin farklı ekolojik bölgelerine serpilmiş bulunan Devlet Üretim Çiftlikleri...» Ki, ben bunu yanlış bir deyim olarak telâkki edeceğim, yalan demeyeceğim. Yalan da desem beni suçlayamazlar. «Çeşitli deneme ve araştırmalara en uygun merkezler olacaktır.» Diyor. Sadece demin arz ettiğim gibi Orta Anadolu'da kümelenmiş tesisleri vardır.

Devam ediyor; «Devlet Üretim Çiftlikleri Türkiye tarımındaki potansiyelin en iyi şekilde değerlendirilmesi ve arzu edilen üretim artışı böyle bir çalışmayı zorunlu kılmıştır. Devlet Üretim Çiftlikleri bugüne kadar olduğu gibi, bundan sonra da verilecek her hizmeti yerine getirmeye hazırdır.» demektedir.

Şimdi kurumun kârlarına bir göz atalım. 1950'de 3 milyon, 1951'de 4 milyon, 1952'de 9 milyon, 1953'te 12 milyon, 1954'te 9 milyon, 1955'te 5 milyon, 1956'da 3 milyon, 1957'de 19 milyon ve en nihayet 1967'de 63 792 652 lira, 1968'de 42 164 921 lira, 1969'da ise 37 016 860 lira, 1970'te nedense düşmüş, 1971'de 43 675 456 lira, 1972'de 36 483 577 lira net kâr etmiş.

Şimdi, bu tabloya göre kendi amacını da dinlediniz. Ben de bir öneride bulunacağım.

Görülüyor ki, her sene 30 - 40 milyon civarında net kâr etmektedir bu teşekkül. Buna göre 1975 yılından itibaren memleketin her tarafına dağılacak şekilde, bilhassa Erzincan, Gümüşhane, Erzurum, Malazgirt, Bingöl, Elâzığ, Malatya, Siirt, Bitlis, Mardin, Tatvan ve Van'da ve hatta Batı Anadolu'da bu müessesenin ihmal ettiği yerlerde dahi birer Devlet Üretim Çiftliği yapılmasını bu kurumdan ve başkilerden ve bağlı bakanlıktan istirham etmekteyim ve önermekteyim.

Beni dinlediğiniz için teşekkür ederim.

5. — *Erzurum Üyesi Lûtfi Doğan'ın, 4.12.1974 tarihinde Ankara Üniversitesi gençleri arasında cereyan eden hadiseler konusunda gündem dışı demeci.*

BAŞKAN — Cumhuriyet Senatosu Erzurum Üyesi Sayın Lûtfi Doğan, 4.12.1974 tarihinde Ankara Üniversitesi gençleri arasında cereyan eden hadiseler üzerine gündem dışı söz talep etmişlerdir.

Buyurun Sayın Doğan.

LÜTFİ DOĞAN (Erzurum) — Sayın Başkan, muhterem senatörler;

Sözlerime başlamadan önce hepinizi saygılarımla selâmlarım.

Geride bıraktığımız hafta içerisinde yüksek öğrenim gençlerimizle ilgili olarak cereyan eden hadiseler dolayısıyla şahsî bazı düşüncelerimi takdim etmek ve Sayın Hükümetimizle birlikte diğer ilgili zevatın gençlerimizin eğitimine her zamankinden daha fazla ihtimam göstermelerini istirham üzere huzuruza çıkmış bulunuyorum.

Değerli arkadaşlarım;

Cennet gibi güzel bir vatan üzerinde yaşıyoruz. Yurdumuz gibi güzel bir ülkeyi dünyanın başka diyarında bulmak imkânsız demek, kanaatimizce mübalâğa sayılmamalıdır. Çünkü, bu ülkenin maddî ve manevî zenginlikleri o kadar çoktur ki, sayılması imkân dahilinde değildir. Bana öyle geliyor ki, bu cennet vatani bize miras bırakan ecdadımızın çok samimî ve çok ciddi çalışmalarına karşılık, Cenabı Hak ilâhî bir lütf olarak onlara bu cennet vatani ikram etmiş ve onlar da biz evlâtlarına emanet ederek huzuru Hakka gitmişlerdir; ruhları şad olsun.

Değerli arkadaşlarım;

Türkiye hakikaten mesut insanların ülkesidir. Türkiye'de büyük maddî ve manevî zenginlikler içerisinde bulunan bizler, yurdumuzda dilimiz bir, inancımız bir, tarihimiz bir, kültürümüz bir, maddî ve manevî zenginliklere vâris olma haklarımız ve yeteneklerimiz de bir; buna rağmen bizleri üzen, vatandaşlarımızı tedirgin eden hadiselerin yurdumuzda vuku bulduğu bir gerçektir.

4 Aralık 1974 Çarşamba günü Ankara Üniversitesine mensup gençlerimiz arasında vukua gelen hadise de bunlardan biridir. Bu hadiseler hepimizi çok müteessir etmiştir. Bundan vatandaşlarımız da tedirgin olmaktadırlar. Bu sebeptendir ki, ilgili makamlar elbette gerekli tedbirleri almışlardır. Bu cümleden olarak Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı neşrettiği bildirisinin sonunda şu gerçeklere değinmek zaruretini duymuş olmalıdır: «Bölge sakinlerine, genç-

lerimize, öğrencilerimize hitap ediyorum; ağırbaşlı, vakur, kanunlara ve tedbirlere saygılı olalım. Çalışmalarımızı birlikte yürüteceğimiz yeni sıkıyönetim dönemi içerisinde geçmişte olduğu gibi, değerli Ankaralılardan, basın mensuplarından, geleceğin ümidi olan gençlerimizden, sendika mensuplarından, kamu kuruluşlarından, özel ve tüzel kişilerden bize yardımcı olmalarını bekler, esenlikler dilerim.»

Değerli arkadaşlarım;

Gençlerimiz arasında bu gibi müessif hadiseler geçmişte de olmuştur; ama bu hadiselerin tekerrür etmemesi için elbette bizlere de düşen vazifeler vardır. Bu müessif hadiselere sebebiyet veren, kanuna, nizamaya aykırı olarak hareket eden insanlar, elbette Devletin güçlerini karşılarında bulacaklardır; fakat bendenizin mâruzatım şudur: Acaba bu gençlerin haklı talepleri var mıdır? Meselâ üniversiteye giriş gibi, üniversiteye devam etme imkânlarını bulma gibi, kitaplarını ucuz temin etme gibi, yurtlara yerleşmeleri gibi, maddî imkânları olmayan çocukların burs sağlamaları gibi, bu ve buna benzer ihtiyaçları acaba karşılanmakta mıdır? Bunlar karşılanmış mıdır? Bunlar karşılanmış olmasına rağmen, bu gençlerden cüzi bir kısmı da olsa, eğer kanunlara, nizamlaya aykırı hareket ettikleri görülüyorsa ve bizi müteessir eden hâdiselerin vukua geldiğini müşahade edebiliyorsa; gerek Hükümetimiz, gerek üniversitemiz ve gerekse milletimizin, mesul diğer kimselerin bu meseleler üzerine ciddiyetle eğilmeleri lâzımdır. Acaba hangi noksanlıktan ileri geliyor, hangi tesirlerin altında bu gençlerimizden cüzi bir kısım da olsa, kendilerini, ailelerini veya milletimizi tedirgin edecek yollara başvuruyorlar, bunun üzerine ciddiyetle eğilmemiz lâzımdır.

Burada dikkatsizce hareket eden kimselerin veya gençlerimizin az da olsa, bu hareketlerini doğru görmemize imkân yoktur. Ama bu gençlerimizin vicdanlarının, dimağlarının aydınlatılması hususunda milletimize, memleketimize en iyi şekilde faydalı olma hususunda dikkatsizlik gösteren, ihmali bulunan kimseler varsa, onların da bu hâdiseler karşısında bizlerden çok daha fazla üzüntü duymaları ve ihmal etmiş oldukları vazifeleri varsa, bu ihmalleri gidermeleri bir zarurettir, milletimizin bu gibi zevattan beklediği hizmetlerdir.

Geçmişte cereyan eden hâdiselerde zamanın yetkili bir Başbakanı ve muhterem bir zat, buradan şunu söylemişti: «Karşımızda şu hâdiseler var, bunları çözümlememiz lâzımdır. Bu gençler birbirine

silâh çekiyorlar. Bunlar topraktan biter gibi yerden bitmiş değıllerdir.»

Değerli arkadaşlarım;

Bu meselelerin üzerinde madem ki zamanın en yetkili ve en sorumlu kişisi olarak bu Yüce Senato veya Millet Meclisimizden böyle söylemiştir. Bunun üzerinde ciddiyetle durmak lâzımgelir. Naciz kanaatım odur ki, insan çok değerli bir varlıktır, yaratılmışların en güzidesidir ve insana haiz olduğu ölçüde gerekli ihtimamın gösterilmesi lâzımdır. Eğer bizim Türkiye'mizde, bu cennet vatanımızın üzerinde gençlerimize değerli ölçüde ihtimam gösterilseydi, eğer onların maddî ve manevî ihtiyaçları en iyi şekilde karşılanmış olsaydı ben zannediyorum ki, onlar memleketin her bakımından saadetini düşünecek, birbirlerine tokat vurmamak değil, birbirlerinin boynuna sarılacak, elini sıkacak ve birbirlerinin yardımcısı olduklarını hiçbir zaman unutmayacaklardır.

Eskilerin güzel bir sözü vardır: «İlim adamlarımız, alimlerimiz aya ışık serpen güneş gibidir. Güneş aya ışık verir; ama kendisinde aydan çok daha fazla ışık bulunur.»

Bir arkadaşımız olarak şunu düşünüyor ve şöyle istirhamda bulunuyorum: Eğitim müessesesinde bulunan değerli vazifeli arkadaşlarımız, hususiyile üniversitede bulunan değerli ilim adamlarımız, gençlerimize aya ışık serpen güneş nasılsa, onlara ilim, irfan ve fazilet saçmaladırlar ve bu yolda onları aydınlatmalıdırlar ve onlara en iyi şekilde örnek oldukları takdirde naçiz kanaatim odur ki, bu gençler fikir ayrılıkları da olsa birbirlerini sevecekler, sayacaklar; ne ana babasını, ne de hiçbir vatandaşını tedirgin etme yoluna tevessül etmeyeceklerdir.

Değerli arkadaşlarım;

Acaba bu yolda yapılacak hizmet nedir? Ve bugün Türkiye'mizde birçok yerlerde şu ihtiyaç hissedilmektedir: İnsanların birbirlerine karşı itimadı, insanların birbirine karşı saygı ve sevgisi, insanların birbirlerine karşı samimî davranışları... Elbette Türkiye'mizde hemen her vatandaşta bunun olduğuna şüphe yok; ama bunu kâmil derecede temin etmek başta eğitimcilerimizin vazifesidir; yani talebeler hocalarının karşısında hocalarını müşfik bir ağabey veya babası kadar kendisine şefkatli, hatta daha çok merhametli davrandığına inanmalıdır. Keza beraberindeki arkadaşlarını kendisinin en yakın dostu, en yakın arkadaşı duymalıdır, söylediğine itimat etmelidir, söz söylediği zaman kendi sözüne de itimat edileceğine inanmış olmalıdır; diğer taraftan da son derece samimî olmalıdır.

Bunlar var, ama kâmil mânada olmadığı içindir ki memleketimizde bu üzücü hadiseler meydana gelmektedir.

Benim, siz muhterem senatörlerimizden, Millet Meclisimizden ve hususiyile icra ile vazifeli Hükümetimizden istirhamım şu olacaktır:

Memleketimiz her şeyden ziyade iyi insana muhtaçtır, iyi insanların memleketi olmaya lâyıktır. Ben gençlerle de konuştum, bir kısmıyla sohbet ettim; bunlar çok değerli ve temiz gençler, fakat yol göstericilerimizden şefkat bekliyorlar, onlardan çok iyi örnek olma vasıflarını beklediğine kaniyim. Kötü niyetli olanlar olsa da bunların binde biri bile teşkil etmeyeceği kanaatindeyim. Binaenaleyh, eğitimcilerimizin ve mesul zevatın yapacağı en büyük hizmet fertler arasında samimiyeti en üst dereceye ulaştırmak, fertler arasında karşılıklı sevgi ve saygıyı en üst dereceye ulaştırmak, fertler arasında karşılıklı itimadı en üst dereceye ulaştırmaktır. Bana öyle geliyor ki, bu hâdiselerin vukuu bu şekildeki fakirlikten doğmaktadır. Binaenaleyh, bunun fakirliği memleketimize çok pahalıya mal olacaktır. Hani ne derler;

«Kanayan bir yara gördü mü yanar ta çiğirim,
Onu dindirmek için kamçı yerim, çifte yerim..»

Sizlerin bir arkadaşınız olarak Türkiye'nin bir vatandaşı olmakla iftihar eden naçiz bir kardeşiniz olarak, bir fert diğerine bir tokat vurduğu zaman şahsen benim kalbime hançer saplanıyor. Binaenaleyh, eminim ki, sizler de en az benden daha çok üzüntü duymaktasınız. Fakat bu sorumluluğu eğitimcilerimiz, muhterem eğitimcilerimiz hissediyorlardır; ama hepsinin hissetmesinde şahsen ben zaruret görüyorum.

Bir din görevlisinin şu sözünü hiç unutamam: Bulunduğu kazada veya vilâyette kanuna nizama aykırı bir haksız bir zulüm yapıldığı zaman, onu sanki kendisi yapmış gibi üzüntü duyduğunu bendenize ifade etmişti, çok masum bir düşüncedir; bir kaymakam, bir vali, bir öğretmen, bir imam, bir müftü şunu bilmelidir: Bulunduğu yerde herhangi yolsuz bir iş olduğu zaman acaba ben vazifemi lâyıkıyla yerine getiremedim de ondan dolayı mı bu vatandaşımız bu yanlış işi yaptı ve milletimin tedirginliğine sebep oldu, kanunumuza karşı geldi, diye düşünmelidir. Binaenaleyh, eğer talebeler birbirlerini incitecek, birbirlerini üzecek şekilde hareket etmişlerse, (Kanuna karşı gelen cezasını bulacaktır, o başka mesele) profesörlerimizin hepsi istisnasız şunu düşün-

melidir; eğer, biz fakültemizde, derslerimizde çocuklarımızı yetiştirmek bakımından en iyi şekilde örnek olabilseydik ve onlara gerekli ihtimamı gösterebilseydik, onlara kâmil manada örnek olabilseydik, bu çocuklar birbirlerini sevecek, birbirlerine saygıda kusur etmeyeceklerdi ve fikir ayrılıkları da olsa birbirlerini en medenî ölçüler içerisinde dinleyecekti, ilmen kabul etmediği fikri çürütmeye çalışacaktı, ama karşısındakini üzme, karşısındakine tahakküm hiç bir şekilde hakkı olmadığını bilecekti. Bunu temin etmek mümkün müdür?

Değerli arkadaşlarım;

Azamî hadde çıkarmanın mümkün olduğu inancındayım. Türk Milleti asıldır; yeter ki kendisine, Türk Milletinin evlâtlarına iyi örnek olunsun, iyi hizmetler yapısın, onların eksikleri temin edilecek şekilde hareket edildiğine gençlerimiz kanaat getirsin. Dış yıkıcı tesirler bu gençleri bu vatana zararlı hale getiremeyecektir, bu vatana zararlı hale gelen gençlerimiz yüz binde bir de olsa veya binde bir de olsa bizim için çok kayıptır; ama insan olduğu için şunu düşünebiliriz, ona şunu anlatabiliriz?. Bu memleketin yükselmesi, bu memleketin birlik ve huzur içerisinde yaşaması senin hedefin değil midir? Buna alacağımız cevap, «evet» tir. O halde madem ki düşüncem budur, herkese iyilik yapmak, herkesin iyiliğini düşünmek, bilgini her gün biraz daha fazla arttırmak, büyüklerine karşı daha çok saygılı olmak, kendinden küçük olanlarını daha çok sevmek ve «bu senin vazifendir.» dediğimiz zaman hangi başka düşüncenin tesiri altında olursa olsun, insan olması hasebiyle buna hak vereceği kanaatinde bulunuyorum.

Değerli arkadaşlarım;

Elbette tekrar ediyorum, kanunlara karşı gelen, arkadaşlarına karşı haksızlık yapan yaptığı haksızlığın karşılığını görür; ama şunu ifade etmek istiyorum. Kim olursa olsun, insan çok değerli bir varlıktır. Hele Türkiye gibi güzelim bir memlekette, şehitler ülkesinde yaşayan insanlar her bakımdan takdire lâyıktır. Yeter ki vazifesini unutan insanlara vazifesini lisanı münasiple hatırlatmış olalım. Bu hususta Yüce Senatonuzun en iyi şekilde vazifesini yapacağından eminim; ama Türkiye'mizde yaşayan aklı eren her insana bu hizmette bu sahada vazife düşmektedir, muhterem basınımıza da vazife düşmektedir, değerli eğitimcilerimize de vazife düşmektedir idarecilerimize de vazife düşmektedir.

Tekrar ediyorum; Türkiye'de bugün en çok fertlerin birbirlerine itimadına ihtiyacı vardır, fertlerin

birbirlerine karşı karşılıklı sevgi, saygı göstermeye ihtiyacı vardır, bunu Allah için hasbî olarak, bir vatanadaş olarak yapmaya borçludur. Türkiye'de insanların birbirlerine karşı son derece samimî, son derece saygılı olduğunu en güzel şekilde göstermeye ihtiyaç vardır. Bu olduğu zaman Türkiye'mizde dış meselelerimizde de iç meselelerimizde de en güzel şekilde halledilmiş olacaktır.

Konu ile ilgili olarak bir hususu daha arz etmek istiyorum.

20 Temmuz 1974 günü saat 10,00'da Yüce Senatonun grup odalarında toplandık. Hangi partiye mensup olursa olsun, tüm arkadaşlar birbirimizi gördüğümüz zaman gözlerimizden sevinç yaşları dökülüyor ve birbirimizi kucaklıyorduk.

Değerli arkadaşlarım;

Tabii ki, o haz hepimizin müşterek hazzıdır, o meserret, o saadet hepimizin müşterek malıdır; ama her zaman böyle bu gibi çok nazik anlar mı olmalı ki biz birbirimize kenetlenelim, tesanüdümüzü muhafaza edelim.

Değerli arkadaşlarım;

Böyle vakitleri beklememeli. Filhakika o, Türk milletinin hasletidir, O'nun büyüklüğüdür, O'nun inancından gelmektedir. Hepiniz bunu bendenizden daha çok takdir buyuruyorsunuz, eminim; ama şuna da inanıyorum ki, Türk milletinin bütün fertleri birbirlerine her zamankinden daha çok kenetlenmeye bugün de muhtaçtır. Binaenaleyh, bunu temin etmekte hepimize büyük vazifeler düşmektedir memleketimizin milletimizin menfaatlerini hepimiz ön planda düşünecek olgunluk içerisindeyiz, hatta köyde yaşayan vatandaşlarımız da bunu düşünüyor.

Bayraktar kazasına giderken bir vatandaş...

BAŞKAN — Sayın Doğan, mevzuu değiştirdiniz, istirahat edeceğim.

LÜTFİ DOĞAN (Devamla) — Başüstüne efendim, hemen mevzua dönüyorum mevzu ile alakalı yönünü belirteceğim Sayın Başkanım.

«Siz meselelerinizin üzerine ciddiyetle eğiliyorsunuz, bundan çok memnun oluyoruz. Daha çok ihtimam gösterir, birbirinizi daha çok sever ve sayarsanız, biz köyümüzde rahat yaşayacağız». Bunu söyleyen ümmî bir vatandaşımız. Binaenaleyh bu talebelerimizin de ihtiyaçlarını karşılamaya gayret edelim. Maddî ihtiyaçları varsa onlar karşılanmalı, manevî ihtiyaçları varsa onlar karşılanmalı, hatta programlarda eksiklikler varsa onların üzerine eğilmeli ve bunlar telâfi edilmelidir. Eğer bu talebelerin maddî

ihtiyaçları karşılanmasına rağmen yine huzursuzluğa sebebiyet verenler varsa manevî yönde bir eksiklik vardır. Manevî yön tamam ise, ki maalesef ben bu kanaatta değilim, birtakım üzerine eğileceğimiz meseleler vardır, ciddiyetle, elbirliğiyle ilim adamlarımız bu konu üzerine eğilirse memleketimize çok büyük hizmet etmiş olurlar ve memleketimizin gelecek nesilleri de onları iyilikle, rahmetle anarlar.

Bu talebelerin ihtiyaçlarının karşılanmasıyla alakalı. Mesclâ geçen Hükümet «Mektupla öğretim» meselesini ele aldı ve bir kısım eğitimcilerimiz bu işin yeterli olmadığını söyledi. Binaenaleyh, köklü tedbirlerin alınması lâzım geldiğini söylediler. Lehinde aleyhinde yazanlar da oldu; tam manasıyla ihtisas sahibi değilim bu konuda. Ancak sorumlu bir arkadaşımız olarak şunu ifade etmek istiyorum, yani bir parlamenter olarak, bir vatandaş olarak sorumluyum. Bazı kimselerin faydalı olmayacağı yolundaki yazıları-basınımızda da yer almıştır ve faydalı olacağını söyleyenlerinkinden daha kuvvetli gördüğüm için bir paragrafı Heyeti Âlinize arz ediyorum :

«Mektupla öğretim de Türkiye'nin şartlarına göre bir fantazidir. Türk eğitim sistemi için bir faciadır. Bu sistem başka memleketlerde ancak merak sahipleri ve yetişmişler için belli bir konuda bilgi vermek maksadıyla kullanılır. Oysa; bizde eğitime ihtiyacı olan genç için mektupla öğretim yolu denemek istenmektedir. Bu halde 90 bin kişinin akibeti meçhuldür.

Eğitim enstitüleri meselesi de ihmal edilemeyecek bir ağırlık kazanmıştır. İhtiyaç olduğu halde yüksek öğretmen okulları kapatılıyor; fakat eğitim enstitülerinin adedi durmadan artırılıyor. Bu itibarla özellikle gelecek yıllarda büyük sıkıntılara yol açacaktır. Bütün bu eğitim meselelerinden çıkacak netice şu oluyor : Bir bunalım olmasaydı...

BAŞKAN — Sayın Doğan, ikinci defa hatırlatmaktan ben üzülüyorum. İstirham edeceğim; mevzu 4 . 12 . 1974 tarihinde vuku bulan gençlik hadiseleriyle ilgiliydi. Siz başka mevzulara geçtiniz. İstirham edeceğim; esas mevzuunuzda konuşmanıza devam ediniz.

LÜTFİ DOĞAN (Devamla) — Başüstüne Sayın Başkanım. İlgisi olduğunu şimdi arz ettiğim zaman zannediyorum ki, kabul buyuracaksınız.

Bir bunalım olmasaydı bu meseleler ortaya çıkmayacaktı, ne olduğu belirsiz kararlarla Türk eğitim sistemi böyle bir facia içerisine girmeyecekti.

Bu maruzatım şunun içindir: Gençlerimizin meseleleri üzerine her zamankinden daha fazla itina ile eğilelim. Hattâ eğitim programlarını gözden geçirelim. Eksiklikler varsa bunları telâfi edelim. Ben emim ki; Türkiye'de gençlerimizin yetiştirilmesine her zamankinden daha ziyade itina gösterdiğimiz takdirde istikbalin ümidi olan bu gençlerimiz birbirlerini sevecekler, birbirlerini sayacaklar, birbirlerine samimi davranacaklar ve milletimizi de hepimizi de tedirgin eden üzücü hâdiseler olmayacaktır. Kanaatimce bunu başka yerde aramalıyız.

Maruzatım bu kadardır. Beni dinlemek lütfunda bulunduğunuz için hepinize hürmetlerimi arz ederim.

6. — Komisyonlarda açık bulunan üyeliklere seçim.

BAŞKAN — Gündeme geçiyoruz. Bir önerge var, takdim ediyorum :

Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına

Millî Savunma Komisyonunda boşalan Grupumuz üyeliği için İçtüzüğün 17 nci maddesi (Ç) paragrafı uyarınca Cihat Alpan adaydır.

Gereğini arz ederim.

Grup Başkanvekili
Cumhurbaşkanınca S. Ü.
Cihat Alpan

BAŞKAN — Cumhurbaşkanınca Seçilen Üyeler Grubu, Millî Savunma Komisyonunda eksik bulunan bir üyelik için Sayın Alpan'ı aday göstermiştir. İşari oylarınıza baş vuracağım.

Sayın Alpan'ın Millî Savunma Komisyonu üyeliğine seçilmesini oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

IV - GÖRÜŞÜLEN İŞLER

1. — Ulusal Bayram ve Genel Tatiller hakkında ki 2739 sayılı Kanunun 3 ncü maddesinin değiştirilmesi hakkında kanun teklifinin Millet Meclisince reddolunan metni ve Cumhuriyet Senatosu İçişleri

Komisyonu raporu (M. Meclisi: 2/68; C. Senatosu: 2/76) (S. Sayısı: 403) (1)

(1) 403 S. Sayılı basmayazı tutanağın sonuna ekli-
dir.

BAŞKAN — Bir önerge var. takdim ediyorum.
Yüksek Başkanlığa

Gündemin «Tüzük gereğince bir defa görüşülecek İşler» kısmının 44 ncü sırasında bulunan Ulusal Bayram ve Genel Tatiller hakkındaki 403 sıra sayılı kanun teklifinin görüşme süresi dolmak üzere bulunduğu için adı geçen teklifin gündemde mevcut bütün işlere takdimen öncelikle görüşülmesini arz ve teklif ederim.

İçişleri Komisyonu Başkanı
Aydın
Celâlettin Coşkun

BAŞKAN — Önergeyi oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Hükümet temsilcisi?.. Burada. Komisyon Başkanı Sayın Celâlettin Coşkun buradadır. Buyurunuz. yerlerinizi alınız efendim.

Bu kanunun müzakeresinde Hükümeti İçişleri Bakanlığı Müsteşar Muavini Sayın Nazif Demiröz temsil edecektir.

Hükümet ve Komisyon yerlerini aldılar.

Ulusal Bayram ve Genel Tatiller hakkındaki 2739 sayılı Kanunun 3 ncü maddesinin değiştirilmesi hakkında kanun teklifinin müzakeresine başlıyoruz.

Raporun okunup okunmaması hususunu oylarınıza arz ediyorum. Raporun okunmasını kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

Kanun teklifinin tümü üzerinde müzakerelere başlıyoruz. Bu kanun teklifi Millet Meclisinde reddolunmuş olduğu cihetle bir görüşmeye tabidir. Bu hususu arz ediyorum.

İlk söz Cumhurbaşkanlığınca Seçilen Üyeler Grubu adına Sayın Alpan'ındır.

Sayın Alpan. buyurunuz.

CUMHURBAŞKANINCA SEÇİLEN ÜYELER GRUPU ADINA CİHAT ALPAN (Cumhurbaşkanınca S. Ü.) — Sayın senatörler;

Ulusal Bayram ve Genel Tatiller hakkındaki 2739 sayılı Kanunun 3 ncü maddesiyle belirlenen hafta tatili günlerinin «Cumartesi, Pazar» dan «Perşembe, Cuma» ya «Çevrilmesini isteyen 403 S. Sayılı kanun teklifi. hatırlanacağı üzere Millet Meclisinin 11 Haziran 1974 tarihinde yaptığı 94 ncü Birleşimde çoğunlukla reddedilmişti; fakat aynı teklif, gereğinin Anayasanın 92 ncü maddesine göre tamamlanması için bugün İçişleri Komisyonumuzun raporuyla birlikte önümüze getirilmiş bulunmaktadır.

Milletlerarası türlü ilişkilerin giderek artması ve sıklaşması ölçüsünde önemi büyüyen hafta tatili konusunda çağdaş yaşantının çok büyük bir çoğunluk teşkil eden, milletlerce benimsenmiş olan uyumundan, yani «Cumartesi, Pazar» dan ayrılmayı ve tarihimiz bakımından ise bir geriye yani, «Perşembe, Cumaya dönüşü içeren teklifin ve gerekçesinin maksat ve mahiyetini tartışarak değerlendiren grupumuz bu hassas konu üzerinde önemle durmak ve esaslı bir çalışma yaparak grup görüşünü tespit etmek kararını almıştır.

Konunun basında ve kamuoyundaki yankılarını dikkatle izleyen ve Millet Meclisindeki müzakereleri tutanaklardan etraflı bir şekilde inceleyen Grupumuz, konunun esas ve evveliyatı üzerinde bir çalışma yapmak için sayın üyelerimizden Bahriye Üçok, Sadi İrmak, ve Hüsametdin Çelebi'den vücuda getirdiği bir Komisyonu görevlendirmiştir.

Bu arkadaşlarımızın yaptıkları çalışmanın sonucuna dayanan yazılı öneriyi uygun bulan grupumuz, konu üzerinde toplanan genel ilgiye yararlı ve aydınlatıcı olmak amacıyla 28 Haziran 1974 tarihinde bir bildiri yayınlamıştır.

Her üyenin katkılarıyla tekemmül ettirilen, türlü basın ve yayın araçlarıyla kamuoyunda yankılar uyandıran bu bildiriye, 403 S. Sayılı kanun teklifinin tümü üzerinde grupumuzun görüşü olarak müzakere tutanaklarına da geçmesi için aynen okuyorum. Bu bildiriye geçen Haziran ayının ortamını hatırlayarak dinlemenizi rica ederim:

«Cumhuriyet Senatosu Kontenjan Grubu yeni üyelerinin katıldığı ilk toplantısında memleketin genel durumunu ve Türkiye Büyük Millet Meclisindeki güncül yasama konularını gözden geçirmiş, Cumhuriyetimizin temel niteliklerini ilgilendirdikleri için önem ve öncelik taşıyan aşağıdaki hususları sorumlulara ve kamuoyuna duyurmayı kararlaştırmıştır:

1. Anayasa gerekleriyle Atatürk devrim ve ilkelerine bağlılığın tam bilincine sahip Cumhuriyet Senatosu Kontenjan Grubu; Türkiye Cumhuriyetinin temelini teşkil eden niteliklerden layıklığın korunması üzerinde en büyük hassasiyetin gösterilmesi zaruretine inanmaktadır.

Bu inançladır ki; grupumuz Hükümet Programında değinilen ve program görüşmelerinde mahiyetinin dinsel olduğu açıklanan bazı tarihî yanlışların akla getirdiği ihtimaller üzerinde önemle durmuş ve duyduğu endişelerini Cumhuriyet Senatosu Genel Kurulunda açıkça ifade etmiştir

Hükümetin güven oyu alışından günümüze kadar bu konuda müşahede olunan bazı belirti ve gelişmeler, bu endişelerimizi haklı çıkaran bir mahiyet taşımakta ve maalesef bazı olumsuz eğilimlerin baş göstermesine de sebebiyet vermektedir.

2. Anayasamızın tanımladığı ve gereklerini açıkladığı layiklik, tarihi boyunca kutsal din duygularına daima saygılı olan aziz milletimizin büyük mücadele ve fedakârlıklar sonunda benimsediği bir ilkedir. Milletimiz, bu ilkenin uygulanmasıyla vicdan, din ve kanaat hürriyetine sahip olmuş ve dini politikanın etkisine ve istismarına karşı koruyarak Cumhuriyetimizin geçen 50 yılında her alanda kaydettiği birçok gelişmeleri, layiklikle ulaşılan hür ortamda gerçekleştirmiştir.

Grupumuz, titizlikle izleyicisi olduğu lâiklik uygulamasının bu anlayış içinde, tam bir hürriyet ve teminat altında hiçbir akıma saptırılmadan sürdürülmesine içtenlikle taraftardır.

3. Fakat son zamanlarda toplumumuzun günlük hayatını ve haftalık çalışmasını yeniden dini esaslara ve gereklere yöneltme çabalarının yoğunlaştığı görülmektedir. Bunun bir örneği, hafta tatilinin Pazardan Cumaya alınması yolundaki girişimlerdir. İslâmiyette bir tatil günü olmamasına rağmen, bu uğurdaki çalışmaların her ortamda etkiler yaratıp iş hayatına kadar girerek lâikliğe aykırı davranışlara ve kanunsuz tertiplere yol açtığı öğrenilmiştir. Hafta tatilini Pazar yerine Cuma gününe alma girişimlerinin halkımıza bir ibadet kolaylığı sağlamak amacından ziyade, lâikliğin uygulanmasında bir geriye dönüş hevesi ve politik istismar konusu yaratmak olduğu esefle müşahede edilmiştir.

Grupumuz; bu konu ile ilgili olduğu için, 12 sayılı Kanun Hükmündeki Kararnamenin (Bakanlar Kuruluna, yurt dışı kuruluşlarda hizmetin gerektirdiği hallerde, hafta tatilini Cumartesi ve Pazardan başka günler olarak tespit edebilme yetkisini) vermiş olmasını da üzüntü ile karşılamıştır.

4. Anayasamızın 153 ncu maddesi, Türk toplumunun çağdaş uygarlık seviyesine erişmesi ve Türkiye Cumhuriyetinin lâiklik niteliğinin korunması amacını güden:

Öğretimin birleştirilmesi;

Şapka giyilmesi,

Tekke ve zaviyelerle türbelerin kapatılması ve türbedarlıklar ile birtakım ünvanların men ve kaldırılması,

Türk Medeni Kanunu ile kabul edilen evlenme akdinin evlendirme memuru tarafından yapılması ve evlenme kağıdı gösterilmeden dinsel bir merasim yapılmaması,

Milletlerarası rakamaların kabulü,

Türk harflerinin kabulü ve uygulanması,

Etendi, bey, paşa gibi lâkap ve ünvanların kaldırılması,

Bazı kisvelerin giyilemeyeceği,

Hakkındaki Devrim kanunlarının ve bu kanunlardaki hükümlerin, Anayasanın hiçbir hükmüne aykırı olduğu şeklinde anlaşılamayacağını ve yorumlanamayacağını belirtir.

Anayasanın bu açık ve kesin teminatı gereğince, üzerinde politika ve değişiklik yapılması mümkün olmayan bu kanunların uygulanmalarında tutarsızlıklara ve uyarısızlıklara düşülmemesini ve sebebiyet verilmemesini önemle hatırlatmak istiyoruz.

Ayrıca; toplantıları sürmekte olan 9 ncu Millî Eğitim Şûrasının, öğretimin birleştirilmesine ilişkin 430 sayılı Kanunun doğru uygulanması yolunda çaba göstermesini tavsiyeye değer buluyoruz.

5. Yasama görevini, andına sadık olarak yapmaya çalışan Kontenjan Grubu, bütün vatandaşları, ilgilileri ve sorumluları millî, demokratik, lâik ve sosyal hukuk devletinin Anayasa gereklerini hiçbir alanda aşırılıklara sapmadan, tahriklere kapılmadan ve suni olaylar yaratmadan içtenlikle yerine getirmeye, Cumhuriyetimizi ve niteliklerini oluşturan ve şimdi burada ilâve etmek istiyorum: Milletimizi ve Devletimizi ebedî saygınlığa kavuşturan, müslümanlığın bağımsız ve özgür milletlerin dini olmak şerefini kurtararak ebedî kutsallığını sürdüren aziz Atatürk'ün hatırasını, devrim ve ilkelerinin gereklerini titizlikle korumaya davet eder.

Bildirinin 3 ncu maddesinde değindiğimiz 12 sayılı Kanun Hükmündeki Kararnamenin 99 ncu maddesinin son fıkrası üstündeki fıkrada mevcut esneklik dolayısıyla, ki esnekliği şunda bulmak mümkün;

99 ncu maddenin 3 ncu fıkrası, «Ancak özel kanunlarla yahut bu kanuna veya özel kanunlara dayanılarak çıkarılacak tüzük ve yönetmeliklerle kurumların ve hizmetlerin özellikleri dikkate alınmak suretiyle farklı çalışma süreleri tespit olunabilir.» bu ifadesini taşıyor. Buna göre; arz ettiğim yukarıdaki fıkra fazladır ve cari kanunu ile yerleşmiş olan uygulamaya da uyarısızdır. Bu fırsattan faydalanarak, 99 ncu madde son fıkrasının uygulanmaması ve 12 sa-

yılı Kararnameden çıkarılması gereğine de işaret etmek isterim.

Sayın senatörler;

Teklif konusu ve grupumuz görüşü ile ilgili bilgileri evveliyatıyla birlikte tamamlamak için, benden sonra, Sayın Bahriye Üçok da mâruzatta bulunacaktır.

Sözlerimi bitirirken; 403 S. Sayılı kanun teklifi üzerinde, Millet Meclisinin ret sonucuna varmış ve bunu, nâminıza oybirliğiyle daha kuvvetli bir karara bağlamış olan İçişleri Komisyonumuzun sayın üyelerine grupumuzun şükranlarını arz eder. Genel Kurulumuzun da bu raporu oybirliğiyle kabul ederek mezkûr teklifi düşürmesini dilerim. (Alkışlar)

BAŞKAN — Cumhurbaşkanınca Seçilen Üyeler Grubu adına Sayın Üçok, buyurun.

CUMHURBAŞKANINCA SEÇİLEN ÜYELER GRUBU ADINA BAHRIYE ÜÇÖK (Cumhurbaşkanınca S. Ü.) — Sayın Başkan, Yüce Senatonun sayın üyeleri;

Huzurunuzda konuşmaktan ilk kez olarak üzüntü duymaktayım. Dünyada adları yeni yeni duyulan devletlerin bile ne denli ilerlediklerini televizyon ekranlarından izlediğimiz şu günlerde, bizim hâlâ tatil günü üzerinde tartışmalarımızdan ve tatil gününün Cuma'ya alınması yolunda verilmiş olan bir kanun önerisinin, aslında bundan çok daha başka anlamlar taşımamasından ve Yüce Parlatmentonun verimli işlere ayrılması gereken zamanının boşa geçirilmesinden ileri gelmektedir.

Eğer, Cuma gününün tatil olmasını amaçlayan öneri Millet Meclisinde 107 üyenin olumlu oylarını kazanmamış ve bunun yanı sıra konuyu sonuna kadar izleyip oylama sırasında salonu terk etmeyi uygun görenlerin toplamı da hayli kabarık olmamış olsaydı, konunun üzerinde durmak gereğini duymayacaktık; ama gördük ki, modern ve layık Türkiye Cumhuriyetinin seçkin yurttaşlarından oluşan Parlatmentomuzun sadece ve sadece 52 sayın üyesinin oy farkı ile, birçok ekonomik zorluklara neden olacak bir önerinin kanunlaşması önlenebilmiştir.

Sayın üyeler,

Kanun önerisinde bulunanlar, Cuma Namazının Müslüman erkeklere farz olmasından hareketle, Türkiye Cumhuriyetinin niteliklerini bildiren Anayasamızın 2 nci maddesi ile 19 ncu maddesinin 5 nci fıkrasına aykırı hareket etmişlerdir. Çünkü, Anayasamızın 2 nci maddesi «Türkiye Cumhuriyetinin layık ve sosyal bir hukuk devleti» olduğu 19 ncu

maddesinin 5 nci fıkrası ile «Kimsenin, Devletin sosyal, iktisadî, siyasî veya hukukî temel düzenini, kısmen de olsa, din kurallarına dayandıramayacağı» açıkça bildirilmektedir.

Oysa, İslâm Dininde zaten bir hafta tatili yoktur. Bu, Kur'an-ı Kerim'in 62 nci Cuma Suresinin 9, 10, 11 nci ayetlerinden anlaşılmaktadır. Bu ayetlerde aynen şöyle buyruluyor :

«Ey inananlar, Cuma günü namaz için ezan okunduğu zaman Allah'ı anmaya koşun, alım satımı bırakın, bu sizin için daha iyidir.»

10 ncu ayette; «Namaz bitince yeryüzüne yayılın, Allah'ın lütfundan rızık isteyin.»

11 nci ayette; «Ey Muhammet, onlar bir ticaret ya da bir eğlence buldular mı hemen oraya koşup dağılıyor ve seni ayakta hutbe irat ederken bırakıp suvusuyorlar. Ondara de ki, namaz niyazları karşılığı olarak Allah katında saklı duran sevap eğlence-den de ticarettende de hayırlıdır, Allah rızık verenlerin en iyisidir.»

Kur'an tarihi ve tefsirler, bu âyetlerin geliş nedenlerini şöyle açıklıyor: Hazreti Peygamber bir gün Cuma namazı sırasında mescitte Müslümanlarla birlikte bulunurken Şam yöresinden bir kervan geldi. O zamanlar ticaret kervanlarının Medine'ye sık sık gelmemesi yüzünden olacak, her kervan davul zurna ile karşılanmaktaydı. Davul zurna sesini işiten müminler namazı bırakıp kervanın yanına alış veriş etmeye koşuştular ve mescitte Hazreti Muhammet'in yanında ancak 12 kişi kaldı. İşte bu 12 sayısını sonradan Cuma namazının 12 kişiyle de kılınabilmesine cevaz vermiştir, bazı imamlara göre. Bazılarına göre de «40 kişiden aşağı sayıdaki cemaatle kılınmaz» denmiştir.

Yukarıda zikrettiğim ayetlerden de anlaşılmaktadır ki, Cuma namazından ister önce ister sonra olsun kazanç sağlayacak her türlü faaliyette bulunmak serbesttir.

Gerçekten de Osmanlı İmparatorluğunda 19 ncu yüzyıl başlarına kadar belirli bir hafta tatili günü olmamıştır. Hem Bakanlar Kurulu hem de yüksek bir mahkeme niteliğini taşıyan Divan-ı Hümayun, Fatih Sultan Mehmet zamanına kadar her gün toplanırdı. Ayrıca sadramazın huzurunda hem Cuma günü «Cuma Divan'ı adlı bir divan kurulmuş, burada çeşitli yakınmalar dinlenmiş ve kararlar alınmıştır.

Tanzimattan önce Osmanlı İmparatorluğunda resmî daireler Çarçamba günleri tatil edilirdi. Sonradan bu Çarçamba, Perşembeye alınmış, bu da 1826'da Yenicheri Ocağının kaldırılmasına kadar sürmüştür.

Bu tarihten sonradır ki, Cuma günü yalnız resmî daireler için tatil günü olarak kabul edilmiştir. Dairelerde önceleri Çarçamba, sonraları Perşembeleri tatil yapıldığı halde; medreselerin asıl tatil günü ayrı bir güne, Salı gününe alınmıştı. Cuma gününün yalnız resmî daireler için değil bütün halk için genel bir tatil olarak kabul edilmesi ise Cumhuriyetten sonra çıkarılan 2 Ocak 1924 tarih ve 394 sayılı Hafta Tatili Kanunu ile olmuştur; yani Büyük Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün emriyle olmuştur, Cuma günü Türkiye'de tümünden tatil.

Ancak, Cuma gününün tatil olarak sürdürülmesi 2739 sayılı ve 1 Haziran 1955 tarihli Ulusal Bayram ve Genel Tatiller hakkındaki Kanunun gerekçesinde bildirilen; kayıplara sebep olduğundan hafta tatili Pazar gününe alınmıştır.

Bu Devrim, Cumhuriyetten sonra yapılan devrimler içinde dinine bağlı gerçek Müslümanlarca beğenilen ve bu çevrelerde memnuniyet uyandıran bir devrim olmuştur. Çünkü, Cuma günü tatil iken köylü yurttaşlarımız işlerini görmek üzere kasaba ve köylere inmiyorlar ve camiler oldukça tenha kalıyordu. Çünkü bazı mezhep imamlarına göre Cuma namazının bir kasaba veya şehirde kılınması koşulu vardır. Hafta tatilinin Pazara alınması üzerine köylü yurttaşlar her türlü resmî ve özel işlerini görmek için, özellikle kasaba ve şehirlere Cuma günleri inmişler, bu fırsattan faydalanarak da Cuma namazlarını eda etmek olanağını bulmuşlardır. Böylece camiler Cuma günleri eskisinden çok daha kalabalık olmuştur.

Bu Kanunun kabulü üzerine Cuma günleri camiler kalabalıklaşınca, o zamanlar Amasya'da vali olarak bulunan Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinden rahmetli Kadri Üçok'a, başta Amasya müftüsü olmak üzere bir çok dindar yurttaşımızın teşekküre geldiklerini bizzat kendisinden dinlemiştim.

İşte bu Devrim Kanununa karşı o zamanlar ve sonradan en küçük bir direnme şöyle dursun, memnuniyetsizlik bile gösterilmediği içindir ki, Anayasamızın 153 ncü maddesindeki devrim kanunları arasında bu Kanunun adı zikredilmemiştir.

Sayın üyeler;

Hepimiz Cuma gününün meziyetleri, faziletleri üzerine bir çok hadis dinlemiştir. Şimdi izinizle bir de Pazar günü için Hazreti Muhammet'in bir hadisi-i şerifini okuyalım :

«Pazar gecesi 20 rekât nazam kılan ve her rekâtında fatiha ve ihlâs'ı 50 kere, muavvizeteyni birer kere okuyan ve müteakıben kendisi ve ebeveyni için

yüz kere istiğfar ve Peygamber üzerine yüz salâvat-ı şerife getirip «Lâ havle velâ kuvvete illâ billâhîl aliyül azim.» dedikten sonra Âdem Aleyhisselâm'ın «Allahütealâ'nın saf ve halis kulu», İbrahim Aleyhisselâm'ın «Halili», Musa Aleyhisselâmın «Kelimi», İsa Aleyhisselâmın «Ruhu», Muhammet Aleyhisselâmın da «Habibi» olduğuna şahadet eden kimseye, Allahü-tealâ'ya veled isnat edenler ile, etmeyenler sayısınca sevap verir, kıyamet gününde her türlü sıkıntıdan emin olur, peygamberler ile cennete girmeyi hak eder.»

Sayın arkadaşlar;

Görülüyor ki Allah'ın uğursuz bir günü yoktur. Ancak, Cuma gününde bir araya gelerek kısa süren bir ibadet vardır, beş vakit namaz dışında. Burada günün önemli olaylarının hutbe yoluyla duyurulması ve Müslümanları bir fikir etrafında birleşmeye hazır buldurmaya yönelik bir amaç vardır. Cuma namazının mümkün olduğu kadar kısa olmasını Yüce Peygamber şu sözleriyle belirtiyor :

«Sizden biriniz cemaatle namaz kıldığı vakit, mümkün olduğu ölçüde kısa kıldırın. Çünkü cemaat arasında yaşlı, hasta olanlar ve ihtiyaç sahipleri vardır.»

Bunun için bütün günü ya da uzun çalışma saatlerini 15 - 20 dakikayı aşmayacak Cuma namazı için tatil etmek gibi bir uygulama, biraz önce de açıkladığım gibi, ne Peygamber çağında ne de tarihimizde görülmüştür. Sadece namaz zamanı için işin bırakılması Kur'an-ı Kerimde yukarıda da bahsettiğim gibi emredilmiştir. O da birçok hadislerle saptandığı üzere Cuma namazının kılınabileceği yerlerde oturanlar içindir.

Bu açıklamalarımız karşısında, gözlemlerimizin sonucu şu olmuştur ki, kanun önerisinin gerekçesindeki açıklamalar yerinde değildir; ama bir amacı vardır. O da yıllardan beri çeşitli biçimlerde Atatürk devrimlerinin karşısına çıkmayı, onları yok etmeyi planlayanların bu yolda bir adım daha atmak istemeleridir; ama dindarlık perdesi altında Anayasamızın vicdan hürriyetine ters bir anlam vermeye çaba sarfedenlerin Türkiye'yi bugünkü sürat, hız çağında ekonomik ve siyasal sıkıntıların içine düşürecek böylesine bir karar almaya yöneltebileceğine inanmıyorum. Çünkü, sayın arkadaşlarımın çoğunluğunun, isteyen memur yurttaşların öğle tatili sırasında Cuma Namazı kılmaya gidebilmeleri için bir tatil günü veya saatine gerek olmadığını bildikleri kanısındayım.

Sözlerimi bitirirken şu kadarını da ekleyeyim ki, 120 milyon nüfusunun 108 milyonu ile dünyanın en kalabalık Müslüman ülkesi olarak saptanan Endonezya'da da tatil günü pazardır.

Atatürk ilke ve devrimlerini yavaş yavaş ortadan kaldırma yolundaki bir yeni adımdan başka bir şey olmayan bu kanun teklifinin Yüce Senato tarafından reddedileceği inancı içinde hepimizi Grupum ve şahsım adına selâmlar, saygı ve teşekkürlerimi sunarım. (Alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Feyyat, buyurunuz.

MEHMET FEYYAT (İstanbul) — Sayın Başkan, sayın senatörler;

Değerli zamanınızı fuzulî yere işgal ettiğimin idraki içindeyim. Peşinen özür dilerim. Yalnız bir kanunu açıklamak üzere huzurunuzda geldim.

Yüce Millet Meclisinde bu kanun teklifi görüşülürken, Cumhuriyet Halk Partisi Grubuyle Adalet Partisi Grupunu tutumlarından dolayı saygıyla selâmlarım. Çünkü, bu konuda en samimî davranışta bulunan gruplar bunlardı. Yıllar boyu Atatürkçülük namı altında hasbelkader iki kelime Kur'an okuyan kimseleri savcının haberi olmadan nezaretlerde bulunduran kötü veyahut da çirkin idarecinin dümen suyundan çıkmamış, aynı zihniyeti devam ettiren bir grupun bu kanun teklifi görüşülürken, şiddetle tenkit ettikleri halde ve «Lâiklik tehlikeydedir», «Tarihî yanlışlar» deyip Cumhuriyet Halk Partisini suçlar-ken, bu kanun teklifi Millî Selâmet Partisinin ve diğer partilerin oylarıyla çıksın, diye Meclisi bırakıp dışarı çıkmışlardır.

Bu kanun çıkarsa ne olacak?.. Parlamente'ye gölge düşecek, dolayısıyla bir ikbal için tekrar bulanık suda balık avlayacaklar..

Maalesef, işte bu grup Cumhuriyetçi Güven Partisi Grubu'du. Bu kanun çıksın diye Meclisi terk etti, dışarı çıktı. Niçin Cumhuriyet Halk Partisi ve Adalet Partisi Grubu gibi aleyhte rey vermediler?..

Sayın Kontenjan Senatörünü saygıyla selâmlarım. Devrim açısından inançlarına saygılıyım; ama tarihî yanlışlar hususundaki ibareden evvel, merkezci görüşü, Atatürkçülüğü ağızdan düşürmeyen bu Cumhuriyetçi Güven Partisi Grubu'nu itham etseydiler, her halde daha objektif bir değerlendirme olacaktı, kanısındayım.

Ben o anda Meclisteydim. Bu teklifi veren partinin ileri gelenlerinden biri, şaka veyahut da işi gayri ciddi bir şekilde bana sordu. Ben de ona onun diliyle ifade etmek istedim ve «Burada en mert; (ama lâ-

ikliğe aykırıdır, değildir; şudur veyahut da budur) kendi düşüncesinin paralelinde oy veren Millî Selâmet Partisidir. Siz bu teklifi getirdiğiniz halde sizden de bir kısmı oy vermedi. Teklif sizin partiden geldiği halde niçin oy vermediniz? Bana bunu niye soruyorsunuz?» dedim. Müsaadenizle arz edeyim; o parti liderine verdiğim cevap aynen şöyle:

«Sayın lider, ben Müslümanım, lâikim. Cuma gününü biz tatil yaparsak, o gün hepimiz kumarhanelerde, meyhanelerde, şurada, buradasınız. O takdirde bu lüzumsuz yerlere Cuma günü gideceksiniz, Cuma gününü lekeleyeceksiniz. Ben Müslüman olduğum için; pazar günü Hıristiyanlıktan gelmiştir, Hıristiyan günüdür, istirahat günüm, temizlenme günüm o gün olacaktır» dedim. Kendi silâhıyla, kendi diniyle kendini vurdum.

Dini bu şekilde istismar eden ve bu kanun teklifini yapan bir grup mensupları buna oyunu vermez, Millî Selâmet Partisine çatar veyahut da Cumhuriyet Halk Partisinin, güya tarihî yanlışlıkla devrimlere ihanet ettiği havasını yaymaya çalışırlar.

Burada en mert mücadeleyi yapan Adalet Partisiyle Cumhuriyet Halk Partisi Gruplarıdır. Bu mücadele açıkça M. S. P.'nin de aksinedir. Çünkü, açık rejim, açık fikir, açık beyan artık bu Parlamente'de gereklidir. Bulanık suda balık avlamak için böyle bir kanun çıksın ve çeşitli yollardan Parlamente'ye gölge düşsün, diye düşünenler yanında Türk Ordusu'nu, Yargıtayı veyahut da diğer baskı gruplarını veya bir emir erini dahi bulamaz. Bunu iyi bilsinler.

Anayasaya aykırı olmasına rağmen, bu konuda mertçe konuşan insan daima saygı toplar; ama tutarsızdır. O ayrı mesele. Bu da millî idadeyle bertaraf edilebilir. O ayrı bir konu.

Açık olmanın zamanı gelmiştir. Bulanık suda balık avlayanları, (tekrar ediyorum, bu cümleleri) inşallah bir dahaki seçimden sonra artık bu Mecliste görmeyeceğiz.

Ben şahsen üzüntülüym; Yüce Senatoda, Devrimci Senatoda böyle bir kanun teklifi üzerinde gereksiz bazı ithamlar ve hatta olmayacak bir şey için gereksiz esbabı mucibeler serdedildi. Ben bunun lüzumsuzluğuna kaniim; çünkü, bir kimse dindar olsa, tarikatçı dahi olsa Cuma günü işine paralel olarak ibadetini de yapacaktır. Mademki, pazar günü Hıristiyan günü, o zaman gusül abdestini alır başka yere gider; yani kendi diliyle dahi reddi gerekir.

Bu itibarla, bu abes ile iştilal oldu. Geçen gün Yüce Senatonun 40 sene geriye gittiğini arz etmiştim.

özür dilerim; ama müsaadenizle şimdi bu havaya munhasır olarak 80 sene geriye gittik.

Saygılarımı arz ederim.

BAŞKAN — Başka söz isteyen sayın üye var mı? Yok.

Cumhuriyet Senatosu İçişleri Komisyonu bu kanun teklifini ittifakla reddetmiştir.

Şimdi, Cumhuriyet Senatosu İçişleri Komisyonu raporu oya vazedilecektir. Buna müspet oy verilmesi, kanun teklifinin reddini tazammun edecektir.

Zabta geçmesi için raporu okutacağım ve sonra oylayacağım.

(İçişleri Komisyonu Raporu okundu)

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlarım, tekrar ediyorum; oya arz edeceğim İçişleri Komisyonu raporu kabul oylarıyla Kanun teklifini reddetmiş olacaktır. Raporu oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler?.. Kabul etmeyenler?.. Rapor kabul edilmiştir. Kanun teklifi Millet Meclisince de reddedilmiş olduğu cihetle düşmüştür.

Gündemimizdeki maddelerle ilgili Hükümet üyeleri bulunmadığı cihetle, 12 . 12 . 1974 Perşembe günü saat 15.00'de toplanmak üzere Birleşimi kapatıyorum.

Kapanma Saati : 17,00

Cumhuriyet Senatosu

GÜNDEMİ

12 NCI BİRLEŞİM

10 . 12 . 1974 Salı

Saat : 15,00

I

A - BAŞKANLIK DİVANININ GENEL KURULA SUNUŞLARI

B - İKİNCİ DEFA OYA KONULACAK İŞLER

II

SORULAR VE GENEL GÖRÜŞME

1. — Cumhuriyet Senatosu İzmir Üyesi Belig Beler'in, yurt dışında mahkûm olan Türklere dair Adalet Bakanından sözlü sorusu (6/8)

2. — Cumhuriyet Senatosu Eskişehir Üyesi Ömer Ucuzal'ın 30 Ocak 1972 tarihli Ankara Bayram Gazetesinde neşredilen bir yazıya dair Başbakandan sözlü sorusu (6/10)

3. — Cumhuriyet Senatosu Denizli Üyesi Hüseyin Atmaca'nın, tarım ürünlerinin fiyatlarına dair Başbakandan sözlü sorusu (6/18)

4. — Cumhuriyet Senatosu Denizli Üyesi Hüseyin Atmaca'nın, haşhaş ekiminin yasaklanmasına dair Başbakandan sözlü sorusu (6/20)

5. — Cumhuriyet Senatosu İstanbul Üyesi Mehmet Feyyat'ın, hâkimlerin görevlerinden başka herhangi bir görev yapıp yapamayacağına dair Adalet Bakanından sözlü sorusu (6/29)

6. — Cumhuriyet Senatosu Erzincan Üyesi Niyazi Ünsal'ın toprak kayması sonucu afete maruz kalan vatandaşlara dair İmar ve İskân Bakanından sözlü sorusu (6/30)

7. — Cumhuriyet Senatosu Zonguldak Üyesi Ahmet Demir Yüce'nin, Türkiye İş Bankası Anonim Şirketine dair Maliye Bakanından sözlü sorusu (6/31)

8. — Cumhuriyet Senatosu İzmir Üyesi Necip Mirkelâmoğlu'nun Hilâfetin kaldırılışının 50 nci yıldönümü nedeni ile PTT İdaresince bastırılması programlanan pul emisyonundan vazgeçilmiş olması sebebi-ne dair, Ulaştırma Bakanından sözlü sorusu (6/32)

9. — Cumhuriyet Senatosu Tabii Üyesi Ahmet Yıldız'ın, mahkeme tutanakları ile yapılan iddia ve haberlere dair Başbakandan sözlü sorusu (6/26)

10. — Cumhuriyet Senatosu İzmir Üyesi Belig Beler'in, İzmir'de vukubulan müessif uçak kazasına dair, Ulaştırma Bakanından sözlü sorusu (6/27)

11. — Cumhuriyet Senatosu Cumhurbaşkanınca Seçilen Üye Fethi Çelikbaş'ın, TRT Genel Müdürüne dair Başbakandan sözlü sorusu (6/33)

12. — Cumhuriyet Senatosu Sivas Üyesi Hüseyin Öztürk'ün, A. E. G., Telefunken Şirketleriyle yapılan sözleşmeye dair Ulaştırma Bakanından sözlü sorusu (6/34)

13. — Cumhuriyet Senatosu Cumhurbaşkanınca Seçilen Üye Fethi Çelikbaş'ın, tütün taban fiyat politikasına dair Başbakandan sözlü sorusu (6/35)

14. — Cumhuriyet Senatosu Siirt Üyesi Süreyya Öner'in, Tekel İdare binasına dair Gümrük ve Tekel Bakanından sözlü sorusu (6/36)

15. — Cumhuriyet Senatosu Zonguldak Üyesi Ahmet Demir Yüce'nin, Ankara Atatürk Lisesi Müdürüne dair Millî Eğitim Bakanından sözlü sorusu (6/37)

16. — Cumhuriyet Senatosu Siirt Üyesi Süreyya Öner'in, Siirt ilinin televizyon yayınlarından faydalanması hususunda neler düşünüldüğüne dair Turizm ve Tanıtma Bakanından sözlü sorusu (6/38)

17. — Cumhuriyet Senatosu Kayseri Üyesi Hüseyin Kalpaklıoğlu'nun yurt dışından hibe olarak gönderilen arabalara dair, Gümrük ve Tekel Bakanından sözlü sorusu (6/39)

18. — Cumhuriyet Senatosu Kayseri Üyesi Hüseyin Kalpaklıoğlu'nun, Kayseri Merkez İlçesine bağlı Güneşli Nahiyesinde yapılmakta olan Ziraat Okulu inşaatına dair Gıda - Tarım ve Hayvancılık Bakanından sözlü sorusu (6/40)

19. — Cumhuriyet Senatosu Balıkesir Üyesi Cemâlettin İnkaya'nın, şeref tribününe ve resmî araba ile stadyuma gelenlere dair Gençlik ve Spor Bakanından sözlü sorusu (6/43)

20. — Cumhuriyet Senatosu Manisa Üyesi Oral Karaosmanoğlu'nun, TARİŞ Anasözleşmesinin bazı hükümlerinin neden değiştirildiğine dair Köy İşleri ve Kooperatifler Bakanından sözlü sorusu (6/44)

21. — Cumhuriyet Senatosu Erzurum Üyesi Hilmi Nalbantoğlu'nun, Ankara İmar Limited Şirketi hakkında İmar ve İskân Bakanından sözlü sorusu (6/45)

22. — Cumhuriyet Senatosu Erzurum Üyesi Hilmi Nalbantoğlu'nun, tırpan ithaline dair Gıda - Tarım ve Hayvancılık Bakanından sözlü sorusu (6/46)

23. — Cumhuriyet Senatosu Giresun Üyesi Sabahattin Orhon'un, fındık taban fiyatına dair Başbakan-dan sözlü sorusu (6/47)

24. — Cumhuriyet Senatosu Cumhurbaşkanınca Seçilen Üye Hüsamettin Çelebi'nin Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu Bilim Kuruluna dair Başbakan-dan sözlü sorusu (6/48)

25. — Cumhuriyet Senatosu Mardin Üyesi Mehmet Ali Arıkan'ın, T.P.A.O. Genel Müdürlüğü ile Batman İşletme Müdürlüğünde vukubulan bazı emekli işlemleri ve atamalara dair, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanından sözlü sorusu. (6/49)

26. — Cumhuriyet Senatosu Mardin Üyesi Mehmet Ali Arıkan'ın, İskenderun Demir - Çelik Sana-yiine dair, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanından sözlü sorusu. (6/50)

27. — Cumhuriyet Senatosu Afyon Karahisar Üyesi Kemal Şenocak'ın, Afyon Karahisar İli Dazkırı Kaymakamı hakkında hazırlanan müfettiş raporuna dair, İçişleri Bakanından sözlü sorusu. (6/51)

28. — Cumhuriyet Senatosu Kırşehir Üyesi Halil Özmen'in, buğday ithaline dair, Gıda - Tarım ve Hayvancılık Bakanından sözlü sorusu. (6/52)

29. — Cumhuriyet Senatosu Tekirdağ Üyesi Cemal Tarlan'ın, 1974 yılı köy elektrik yapım programına dair Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanından sözlü sorusu. (6/53)

III

ÖNCELİKLE GÖRÜŞÜLMESİ KARARLAŞTIRILAN İŞLER

IV

A HAKLARINDA İVEDİLİK KARARI VERİLEN İŞLER

B - TÜZÜK GEREĞİNCE BİR DEFA GÖRÜŞÜLECEK İŞLER

1. — Cumhuriyet Senatosu Kayseri Üyesi Hüsnü Dikeçligil'in, Ankara İmar Limited Şirketine dair Senato araştırması isteyen önergesi (10/2)

2. — Cumhuriyet Senatosu Ankara Üyesi Yiğit Köker'in, Sosyal Sigortalar Kurumunun içinde bulunduğu duruma dair Senato araştırması isteyen önergesi (10/3)

3. — Türk Hava Yolları Anonim Ortaklığı ile Uçak Servisi Anonim Ortaklığının durumuna dair Cumhuriyet Senatosu Araştırma Komisyonu raporu ve ek raporu (10/33) (Dağıtma tarihi : 3 3 . 1973)

4. — Cumhuriyet Senatosu Giresun Üyesi İhsan Topaloğlu ile İstanbul Üyesi Fikret Gündoğan'ın, yurdumuzdaki enerji darlığının nedenleri ve çözüm yolları konusunda Senato araştırması isteyen önergesi (10/6)

5. — Cumhuriyet Senatosu Malatya Üyesi Hamdi Özer'in, mason localarına dair Senato araştırması isteyen önergesi. (10/7)

6. — Cumhuriyet Senatosu Ankara Üyesi Yiğit Köker'in, Kızılay altgeçidi ve çarşı yapımı inşaatına dair Senato araştırması isteyen önergesi. (10/9)

7. — Cumhuriyet Senatosu Kayseri Üyesi Hüsnü Dikeçligil'in, Millî Eğitim Bakanlığının 7.2.1974 tarih ve özel 000.01/114 sayılı tamimi ve bu tamime göre yapılan tayinler hakkında Senato araştırması isteyen önergesi (10/10)

8. — Cumhuriyet Senatosu İzmir Üyesi Necip Mirkelâmoğlu'nun, Atatürk Devrimleri ve Devletin temel ilkeleriyle ilgili işlemler hakkında Senato araştırması isteyen önergesi (10/11)

9. — Cumhuriyet Senatosu Kayseri Üyesi Sami Turan ile Cumhurbaşkanınca seçilen üye Fethi Çelikbaş'ın 11 sayılı Kanun Hükmündeki Kararnameye müsteniden TRT Genel Müdürlüğüne yapılan atamaya dair Senato araştırması isteyen önergesi (10/12)

10. — Cumhuriyet Senatosu Eskişehir Üyesi Ömer Ucuzal ve 9 arkadaşının, Millî Eğitim Bakanı tarafından yapılmış olan tayin ve nakil tasarrufları hakkında Senato araştırması isteyen önergesi (10/13)

11. — Cumhuriyet Senatosu Cumhurbaşkanınca seçilen Üye Özer Derbil ve 3 arkadaşının, Elektrofer Firmasına verilen teşvik ve ithal belgeleri ile bu firmanın gümrük işlemleri hakkında Senato Araştırması isteyen önergesi. (10/14)

12. — Kütahya eski Milletvekili Mesut Erez'in Dilekçe Karma Komisyonu Genel Kurulunun 12 . 11 . 1969 tarih ve 71 sayılı haftalık karar cetvelindeki 5872 sayılı İhsan Ünese'n'e ait kararın Genel Kurulda görüşülmesine dair önergesi ve Dilekçe Karma Komisyonu raporu (C. Senatosu : 4/160) (S. Sayısı : 360) (Dağıtma tarihi : 12 . 6 . 1974)

13. — Adana Milletvekili Ahmet Topaloğlu'nun Dilekçe Karma Komisyonu Genel Kurulunun 12 . 11 . 1969 tarihli ve 71 sayılı haftalık karar cetvelindeki 5871 sayılı Şerife Önkal'a ait kararın Genel

Kurulda görüşülmesine dair önergesi ve Dilekçe Karma Komisyonu raporu (C. Senatosu 4/163) (S. Sayısı : 361) (Dağıtma tarihi : 13 . 6 . 1974)

14. — Adana Milletvekili Ahmet Topaloğlu'nun Dilekçe Karma Komisyonu Genel Kurulunun 12 . 11 . 1969 tarihli ve 71 sayılı haftalık karar cetvelindeki 5875 sayılı Ayşe Dursun'a ait kararın Genel Kurulda görüşülmesine dair önergesi ve Dilekçe Karma Komisyonu raporu (C. Senatosu 4/162) (S. Sayısı : 362) (Dağıtma tarihi : 13 . 6 . 1974)

15. — Adana Milletvekili Ahmet Topaloğlu'nun Dilekçe Karma Komisyonu Genel Kurulunun 12 . 11 . 1969 tarih ve 71 sayılı haftalık karar cetvelindeki 5895 sayılı Bekir Sıtkı İzmirli'ye ait kararın Genel Kurulda görüşülmesine dair önergesi ve Dilekçe Karma Komisyonu raporu (C. Senatosu : 4/161) (S. Sayısı : 363) (Dağıtma tarihi : 12 . 6 . 1974)

16. — Adana Milletvekili Ahmet Topaloğlu'nun Dilekçe Karma Komisyonu Genel Kurulunun 12 . 11 . 1969 tarihli ve 71 sayılı haftalık karar cetvelindeki 5876 sayılı Mehmet Fuat Tanrısever'e ait kararın Genel Kurulda görüşülmesine dair önergesi ve Dilekçe Karma Komisyonu raporu (C. Senatosu : 4/159) (S. Sayısı : 364) (Dağıtma tarihi : 12 . 6 . 1974)

17. — Ziya Müezzinoğlu'nun (Eski Maliye Bakanı - dışardan) Dilekçe Karma Komisyonu Genel Kurulunun 8 . 6 . 1972 tarih ve 128 sayılı haftalık karar cetvelindeki 15558 sayılı Aziz Ronabar'a ait kararın tatbik edilemeyeceğine dair yazısı ve 140 sayılı Kanunun 12 nci maddesi gereğince kararın Genel Kurulda görüşülmesine dair Dilekçe Karma Komisyonu raporu (C. Senatosu : 4/164) (S. Sayısı : 365) (Dağıtma tarihi : 12 . 6 . 1974)

18. — Dilekçe Karma Komisyonu Genel Kurulunun 10 . 5 . 1972 tarih ve 15561 sayılı kararı ile 12 . 6 . 1973 tarih ve 28, 20 . 6 . 1974 tarih ve 28 sayılı raporları (Cumhuriyet Senatosu 4/131) (S. Sayısı : 279'a 1 nci ek) (Dağıtma tarihi : 28 . 6 . 1974)

19. — Kütahya Milletvekili eski Maliye Bakanı Mesut Erez'in, Dilekçe Karma Komisyonu Genel Kurulunun 12 . 11 . 1969 tarihli ve 71 sayılı Haftalık Karar Cetvelindeki 5873 sayılı Şevket Bozkurt'a, 5878 sayılı Şefika Sertkan'a, 5879 sayılı Nuriye Karabulut'a, 5880 sayılı Fatma Hikmet Göymen'e, 5881 sayılı Özgül Ertunç'a, 5882 sayılı Mesut Tuğrul Oymak'a 5883 sayılı Fatma Müeyyed Genç'e, 5884 sayılı Vedia Şen'e, 5885 sayılı Asiye Gündüz'e, 5886 sayılı Naciye Mutlu'ya, 5887 sayılı Neşet Eray'a, 5888 sayılı Şerife Azrak'a, 5889 sayılı Ahmet Acar'a, 5890 sayılı Şevkiye Şengelen'e, 5891 sayılı Feride Ne-

zahat Anarman'a, 5892 sayılı Mecit Solmaz'a ve 5893 sayılı Asiye Ünsaldı'ya ait kararların Genel Kurulda görüşülmesine dair önergesi ve Dilekçe Karma Komisyonu raporları (Cumhuriyet Senatosu 4/135) (S. Sayısı : 314'e 1 nci ek) (Dağıtma tarihi : 28 . 6 . 1974)

20. — Ziya Müezzinoğlu'nun (Eski Maliye Bakanı - dışardan) Dilekçe Karma Komisyonu Genel Kurulunun 1 . 11 . 1970 tarih ve 15 sayılı Haftalık Karar cetvelindeki 1274 sayılı Tahir Şanlı'ya ait kararın tatbik edilemeyeceğine dair yazısı ve 140 sayılı Kanunun 12 nci maddesi gereğince kararın Genel Kurulda görüşülmesine dair Dilekçe Karma Komisyonu raporu (C. Senatosu 4/169) (S. Sayısı : 377) (Dağıtma tarihi : 27 . 6 . 1974)

21. — Ali Rıza Uzuner'in, (Eski Çalışma Bakanı) Dilekçe Karma Komisyonu Genel Kurulunun 10 . 1 . 1972 tarih ve 34 sayılı Haftalık Karar Cetvelindeki 2510 sayılı Emine Şinik'e ait kararın tatbik edilemeyeceğine dair yazısı ve 140 sayılı Kanunun 12 nci maddesi gereğince kararın Genel Kurulda görüşülmesine dair Dilekçe Karma Komisyonu raporu (C. Senatosu 4/168) (S. Sayısı : 378) (Dağıtma tarihi : 27 . 6 . 1974).

22. — İstanbul Milletvekili (Eski Millî Savunma Bakanı) İlhami Sancar'ın Dilekçe Karma Komisyonu Genel Kurulunun 21 . 6 . 1973 tarih ve 159 sayılı Haftalık Karar Cetvelindeki 19065 sayılı Bekir Şirin'e ait kararın tatbik edilemeyeceğine dair yazısı ve 140 sayılı Kanunun 12 nci maddesi gereğince kararın Genel Kurulda görüşülmesine dair Dilekçe Karma Komisyonu raporu (C. Senatosu 4/166) (S. Sayısı : 379) (Dağıtma tarihi : 28 . 6 . 1974)

23. — Konya Milletvekili (Eski Tarım Bakanı) Bahri Dağdaş'ın Dilekçe Karma Komisyonu Genel Kurulunun 19 . 6 . 1967 tarih ve 29 sayılı Haftalık Karar Cetvelindeki 2144 sayılı Mürüvet Gökşin'e ait kararın tatbik edilemeyeceğine dair yazısı ve 140 sayılı Kanunun 12 nci maddesi gereğince kararın Genel Kurulda görüşülmesine dair Dilekçe Karma Komisyonu raporu (C. Senatosu 4/167) (S. Sayısı : 380) (Dağıtma tarihi : 28 . 6 . 1974)

24. — Cumhuriyet Senatosu Manisa Üyesi Orhan Süersan'ın Dilekçe Karma Komisyonu Genel Kurulunun 12 . 11 . 1969 tarihli ve 71 sayılı Haftalık Karar Cetvelindeki 5894 sayılı Kararının Genel Kurulda görüşülmesine dair önergesi ve Dilekçe Kar-

ma Komisyonu raporları (C. Senatosu 4/81 - 4/22) (S. Sayısı : 1574'e 2 nci ek) (Dağıtma tarihi : 28 . 6 . 1974)

25. — Kırklareli eski Milletvekili M. Orhan Türkkan'ın, Dilekçe Karma Komisyonu Genel Kurulunun 12 . 7 . 1967 tarihli ve 38 sayılı Haftalık Karar Cetvelindeki 2942 sayılı Kararının Genel Kurulda görüşülmesine dair önergesi ve Dilekçe Karma Komisyonu raporları (C. Senatosu : 4/80 - 4/23) (S. Sayısı : 1575'e 2 nci ek) (Dağıtma tarihi : 28.6.1974)

26. — Kütahya Eski Milletvekili (Eski Maliye Bakanı) Mesut Erez'in Dilekçe Karma Komisyonu Genel Kurulunun 28 . 5 . 1969 tarih ve 64 sayılı Haftalık Karar Cetvelindeki 5133 sayılı Pakize İzbul'a ait kararın tatbik edilemeyeceğine dair yazısı ve 140 sayılı Kanunun 12 nci maddesi gereğince kararın Genel Kurulda görüşülmesine dair önergesi ve Dilekçe Karma Komisyonu raporu (C. Senatosu 4/197) (S. Sayısı : 383) (Dağıtma tarihi : 1 . 11 . 1974)

27. — Kütahya eski Milletvekili (Eski Maliye Bakanı) Mesut Erez'in Dilekçe Karma Komisyonu Genel Kurulunun 28 . 5 . 1969 tarih ve 64 sayılı Haftalık Karar Cetvelindeki 5129 sayılı Lâtime Doğdu'ya ait kararın tatbik edilemeyeceğine dair yazısı ve 140 sayılı Kanunun 12 nci maddesi gereğince kararın Genel Kurulda görüşülmesine dair önergesi ve Dilekçe Karma Komisyonu raporu (C. Senatosu 4/196) (S. Sayısı : 384) (Dağıtma tarihi : 1 . 11 . 1974)

28. — Kütahya Eski Milletvekili (Eski Maliye Bakanı) Mesut Erez'in Dilekçe Karma Komisyonu Genel Kurulunun 30 . 6 . 1970 tarih ve 8 sayılı Haftalık Karar Cetvelindeki 887 sayılı Fatma Boy'a ait kararın tatbik edilemeyeceğine dair yazısı ve 140 sayılı Kanunun 12 nci maddesi gereğince kararın Genel Kurulda görüşülmesine dair önergesi ve Dilekçe Karma Komisyonu raporu (C. Senatosu 4/195) (S. Sayısı : 385) (Dağıtma tarihi : 1 . 11 . 1974)

29. — Kütahya Eski Milletvekili (Eski Maliye Bakanı) Mesut Erez'in Dilekçe Karma Komisyonu Genel Kurulunun 30 . 6 . 1970 tarih ve 8 sayılı Haftalık Karar Cetvelindeki 886 sayılı Fatma Ayla Ergun'a ait kararın tatbik edilemeyeceğine dair yazısı ve 140 sayılı kanunun 12 nci maddesi gereğince kararın Genel Kurulda görüşülmesine dair önergesi ve Dilekçe Karma Komisyonu raporu (C. Senatosu : 4/194) (S. Sayısı : 386) (Dağıtma tarihi : 1 . 11 . 1974)

30. — Kütahya Eski Milletvekili (Eski Maliye Bakanı) Mesut Erez'in Dilekçe Karma Komisyonu Genel Kurulunun 30 . 6 . 1970 tarih ve 8 sayılı Haf-

talık Karar Cetvelindeki 885 sayılı Gülayşe Kış'a ait kararın tatbik edilemeyeceğine dair yazısı ve 140 sayılı kanunun 12 nci maddesi gereğince kararın Genel Kurulda görüşülmesine dair önergesi ve Dilekçe Karma Komisyonu raporu (C. Senatosu : 4/193) (S. Sayısı : 387) (Dağıtma tarihi : 1 . 11 . 1974)

31. — Kütahya Eski Milletvekili (Eski Maliye Bakanı) Mesut Erez'in Dilekçe Karma Komisyonu Genel Kurulunun 30 . 6 . 1970 tarih ve 8 sayılı Haftalık Karar Cetvelindeki 884 sayılı Saniye Tokmak'a ait kararın tatbik edilemeyeceğine dair yazısı ve 140 sayılı kanunun 12 nci maddesi gereğince kararın Genel Kurulda görüşülmesine dair önergesi ve Dilekçe Karma Komisyonu raporu (C. Senatosu : 4/192) (S. Sayısı : 388) (Dağıtma tarihi : 1 . 11 . 1974)

32. — Kütahya Eski Milletvekili (Eski Maliye Bakanı) Mesut Erez'in Dilekçe Karma Komisyonu Genel Kurulunun 30 . 6 . 1970 tarih ve 8 sayılı Haftalık Karar Cetvelindeki 883 sayılı Hicriye İlker'e ait kararın tatbik edilemeyeceğine dair yazısı ve 140 sayılı kanunun 12 nci maddesi gereğince kararın Genel Kurulda görüşülmesine dair önergesi ve Dilekçe Karma Komisyonu raporu (C. Senatosu : 4/191) (S. Sayısı : 389) (Dağıtma tarihi : 1 . 11 . 1974)

33. — Kütahya Eski Milletvekili (Eski Maliye Bakanı) Mesut Erez'in Dilekçe Karma Komisyonu Genel Kurulunun 30 . 6 . 1970 tarih ve 8 sayılı Haftalık Karar Cetvelindeki 882 sayılı Hayriye Özaşkan'a ait kararın tatbik edilemeyeceğine dair yazısı ve 140 sayılı kanunun 12 nci maddesi gereğince kararın Genel Kurulda görüşülmesine dair önergesi ve Dilekçe Karma Komisyonu raporu (C. Senatosu : 4/190) (S. Sayısı : 390) (Dağıtma tarihi : 1 . 11 . 1974)

34. — Kütahya Eski Milletvekili (Eski Maliye Bakanı) Mesut Erez'in Dilekçe Karma Komisyonu Genel Kurulunun 30 . 6 . 1970 tarih ve 8 sayılı Haftalık Karar Cetvelindeki 881 sayılı Şerife As'a ait kararın tatbik edilemeyeceğine dair yazısı ve 140 sayılı kanunun 12 nci maddesi gereğince kararın Genel Kurulda görüşülmesine dair önergesi ve Dilekçe Karma Komisyonu raporu (C. Senatosu : 4/189) (S. Sayısı : 391) (Dağıtma tarihi : 1 . 11 . 1974)

35. — Kütahya Eski Milletvekili (Eski Maliye Bakanı) Mesut Erez'in Dilekçe Karma Komisyonu Genel Kurulunun 30 . 6 . 1970 tarih ve 8 sayılı Haftalık Karar Cetvelindeki 880 sayılı Zeynep Karataş'a ait kararın tatbik edilemeyeceğine dair yazısı ve 140 sayılı kanunun 12 nci maddesi gereğince kararın Ge-

nel Kurulda görüşülmesine dair önergesi ve Dilekçe Karma Komisyonu raporu (C. Senatosu : 4/188) (S. Sayısı : 392) (Dağıtma tarihi : 1 . 11 . 1974)

36. — Kütahya Eski Milletvekili (Eski Maliye Bakanı) Mesut Erez'in Dilekçe Karma Komisyonu Genel Kurulunun 30 . 6 . 1970 tarih ve 8 sayılı Haftalık Karar Cetvelindeki 879 sayılı Kudret Aydın'a ait kararın tatbik edilemeyeceğine dair yazısı ve 140 sayılı kanunun 12 nci maddesi gereğince kararın Genel Kurulda görüşülmesine dair önergesi ve Dilekçe Karma Komisyonu raporu (C. Senatosu : 4/187) (S. Sayısı : 393) (Dağıtma tarihi : 1 . 11 . 1974)

37. — Kütahya Eski Milletvekili (Eski Maliye Bakanı) Mesut Erez'in Dilekçe Karma Komisyonu Genel Kurulunun 30 . 6 . 1970 tarih ve 8 sayılı Haftalık Karar Cetvelindeki 878 sayılı Safiye Gençtürk'e ait kararın tatbik edilemeyeceğine dair yazısı ve 140 sayılı kanunun 12 nci maddesi gereğince kararın Genel Kurulda görüşülmesine dair önergesi ve Dilekçe Karma Komisyonu raporu (C. Senatosu : 4/186) (S. Sayısı : 394) (Dağıtma tarihi : 1 . 11 . 1974)

38. — Kütahya Eski Milletvekili (Eski Maliye Bakanı) Mesut Erez'in Dilekçe Karma Komisyonu Genel Kurulunun 30 . 6 . 1970 tarih ve 8 sayılı Haftalık Karar Cetvelindeki 877 sayılı Halide Nom'a ait kararın tatbik edilemeyeceğine dair yazısı ve 140 sayılı kanunun 12 nci maddesi gereğince kararın Genel Kurulda görüşülmesine dair önergesi ve Dilekçe Karma Komisyonu raporu (C. Senatosu : 4/185) (S. Sayısı : 395) (Dağıtma tarihi : 1 . 11 . 1974)

39. — Kütahya Eski Milletvekili (Eski Maliye Bakanı) Mesut Erez'in Dilekçe Karma Komisyonu Genel Kurulunun 30 . 6 . 1970 tarih ve 8 sayılı Haftalık Karar Cetvelindeki 875 sayılı Naciye İzgi'ye ait kararın tatbik edilemeyeceğine dair yazısı ve 140 sayılı kanunun 12 nci maddesi gereğince kararın Genel Kurulda görüşülmesine dair önergesi ve Dilekçe Karma Komisyonu raporu (C. Senatosu : 4/184) (S. Sayısı : 396) (Dağıtma tarihi : 1 . 11 . 1974)

40. — Sait Naci Ergin'in (Eski Maliye Bakanı - dışardan) Dilekçe Karma Komisyonu Genel Kurulunun 1 . 11 . 1970 tarih ve 15 sayılı Haftalık karar Cetvelindeki 1275 sayılı Muteber Alemdar'a ait kararın tatbik edilemeyeceğine dair yazısı ve 140 sayılı Kanunun 12 nci maddesi gereğince kararın Genel

Kurulda görüşülmesine dair önergesi ve Dilekçe Karma Komisyonu raporu (C. Senatosu : 4/183) (S. Sayısı : 397) (Dağıtma tarihi : 1 . 11 . 1974)

41. — Sait Naci Ergin'in (Eski Maliye Bakanı - dışardan) Dilekçe Karma Komisyonu Genel Kurulunun 27 . 3 . 1968 tarih ve 53 sayılı Haftalık Karar Cetvelindeki 4263 sayılı Gülhan Erkul vekili Avukat M. Salih Yurdakuler'e ait kararın tatbik edilemeyeceğine dair yazısı ve 140 sayılı Kanunun 12 nci maddesi gereğince kararın Genel Kurulda görüşülmesine dair önergesi ve Dilekçe Karma Komisyonu raporu (C. Senatosu : 4/182) (S. Sayısı : 398) (Dağıtma tarihi : 1 . 11 . 1974)

42. — Ziya Müezzinoğlu'nun (Eski Maliye Bakanı - dışardan) Dilekçe Karma Komisyonu Genel Kurulunun 8 . 6 . 1972 tarih ve 128 sayılı Haftalık Karar Cetvelindeki 15564 sayılı Kemal Derin'e ait kararın tatbik edilemeyeceğine dair yazısı ve 140 sayılı Kanunun 12 nci maddesi gereğince kararın Genel Kurulda görüşülmesine dair önergesi ve Dilekçe Karma Komisyonu raporu (C. Senatosu : 4/181) (S. Sayısı : 399) (Dağıtma tarihi : 1 . 11 . 1974)

43. — Kütahya Eski Milletvekili (Eski Maliye Bakanı) Mesut Erez'in Dilekçe Karma Komisyonu Genel Kurulunun 28 . 5 . 1969 tarih ve 64 sayılı Haftalık Karar Cetvelindeki 5106 sayılı Nuri Öner'e ait kararın tatbik edilemeyeceğine dair yazısı ve 140 sayılı Kanunun 12 nci maddesi gereğince kararın Genel Kurulda görüşülmesine dair Dilekçe Karma Komisyonu raporu (C. Senatosu : 4/199) (S. Sayısı : 402) (Dağıtma tarihi : 1 . 11 . 1974)

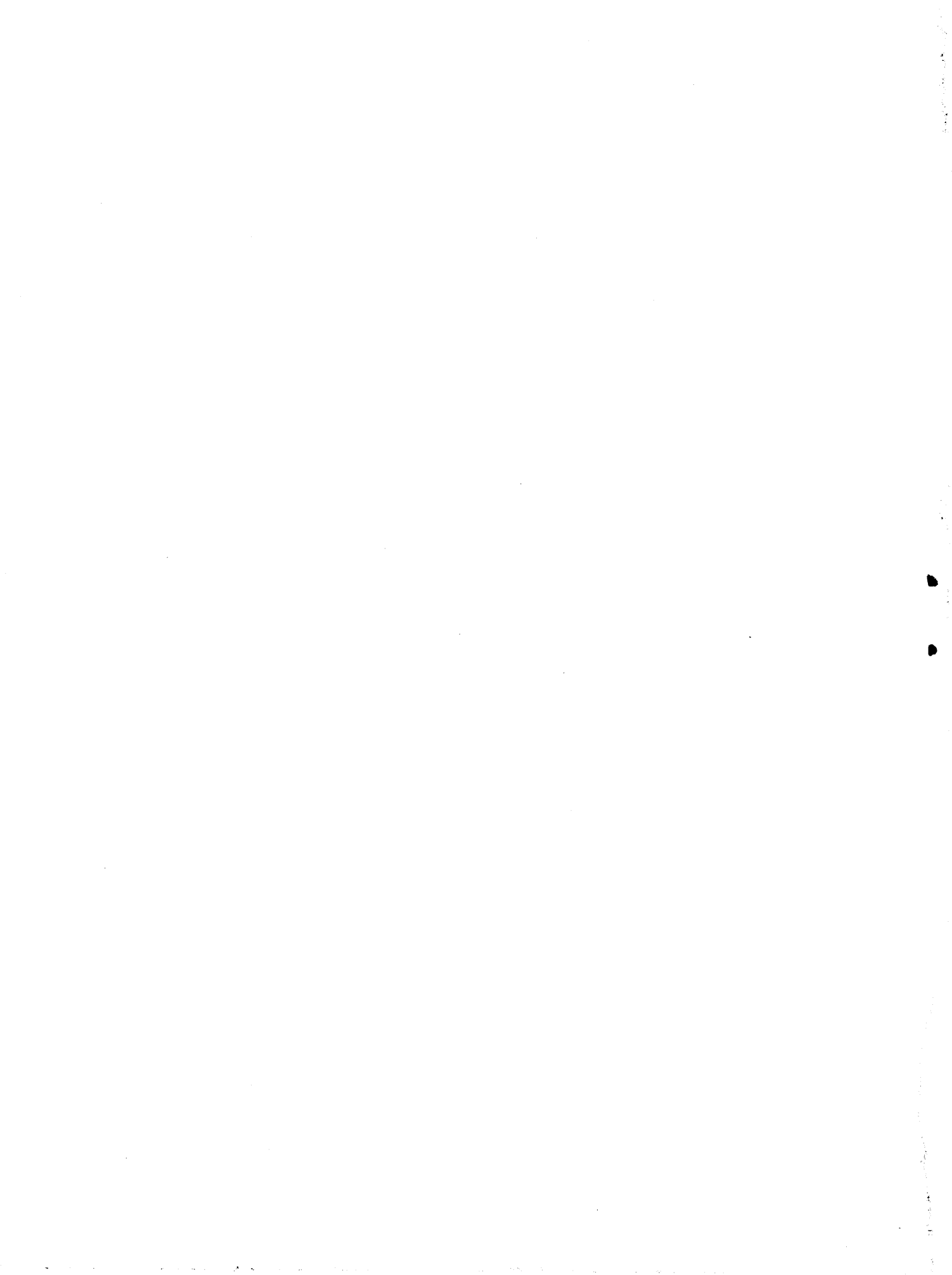
44. — Ulusal Bayram ve Genel Tatiller hakkında ki 2739 sayılı Kanunun 3 ncü maddesinin değiştirilmesi hakkında kanun teklifinin Millet Meclisince reddolunan metni ve Cumhuriyet Senatosu İçişleri Komisyonu raporu (M. Meclisi: 2/68; C. Senatosu: 2/76) (S. Sayısı : 403) (Dağıtma tarihi : 3 . 12 . 1974) (RET)

V

İKİ DEFA GÖRÜŞÜLECEK İŞLER

A - İKİNCİ GÖRÜŞMESİ YAPILACAK İŞLER

B - BİRİNCİ GÖRÜŞMESİ YAPILACAK İŞLER

Ulusal Bayram ve Genel Tatiller hakkındaki 2739 sayılı Kanunun 3 ncü maddesinin değiştirilmesi hakkında kanun teklifinin Millet Meclisince reddolunan metni ve Cumhuriyet Senatosu İçişleri Komisyonu raporu (M. Meclisi : 2/68; C. Senatosu : 2/76)
(Not : M. Meclisi S. Sayısı : 52)

*Millet Meclisi
Genel Sekreterliği
Kanunlar Müdürlüğü
Sayı : 221*

12 . 6 . 1974

CUMHURİYET SENATOSU BAŞKANLIĞINA

Millet Meclisinin 11.6.1974 tarihli 94 ncü Birleşiminde görüşülerek istem üzerine açık oyla reddedilen, Ulusal Bayram ve Genel Tatiller hakkındaki 2739 sayılı Kanunun 3 ncü maddesinin değiştirilmesi hakkında kanun teklifi, dosyası ile birlikte sunulmuştur.

Saygılarımla,

**Millet Meclisi Başkanı Y.
Başkanvekili
Memduh Ekşi**

Not : Bu teklif 17.1.1974 tarihinde Başkanlıkça İlk Komisyona havale edilmiş ve Genel Kurulun 4.11.6.1974 tarihli 91 ve 94 ncü birleşimlerinde görüşülerek reddedilmiştir. (Millet Meclisi S. Sayısı : 52)

Millet Meclisinin reddettiği metin

DİYARBAKIR MİLLETVEKİLİ HASAN DEĞER'İN TEKLİFİ

Ulusal Bayram ve Genel Tatiller hakkındaki 2739 sayılı Kanunun 3 ncü maddesinin değiştirilmesi hakkında kanun teklifi

Madde 1. — Hafta tatili Cuma günüdür. Bu tatil 35 saatten eksik olmamak üzere Perşembe günü saat 13,00'te başlar.

Madde 2. — Bu kanun Resmî Gazetenin ilânını müteakiben yürürlüğe girer.

Madde 3. — Bu kanunu Bakanlar Kurulu yürütür.

İçişleri Komisyonu raporu

Millet Meclisi
İçişleri Komisyonu
Esas No. : 2/68
Karar No. : 7

16 . 5 . 1974

Yüksek Başkanlığa

Diyarbakır Milletvekili Hasan Değer'in, Ulusal Bayram ve Genel Tatiller hakkındaki 2739 sayılı Kanunun 3 ncü maddesinin değiştirilmesi hakkındaki kanun teklifi, teklif sahibi ve ilgili Bakanlık temsilcilerinin iştirakiyle Komisyonumuzda görüşüldü.

Tümü üzerinde cereyan eden uzun müzakereler neticesinde, teklifin gerekçesinde de sarahaten belirtilmiş olduğu veçhile, resmî dairelerde çalışan memur, hizmetli ve işçilerin Cuma Namazına gidebilmelerine imkân verebilmek için, hafta tatilinin, Pazar gününden Cuma gününe alınması maksadına mâtuf olarak, 2739 sayılı Kanunun 3 ncü maddesinin tadili istenmektedir.

Teklifin kabulü halinde; teessüs etmiş bulunan ve gün geçtikçe gelişmekte olan, dış münasebetlerimizle, turistik hizmetlerin aksayacağı gibi, Devlet muamelâtına sirayeti sebebiyle, Devlet muamelâtında husule gelecek böyle bir değişikliğin, sosyal, ekonomik ve politik yönleriyle milletin yaşantısına tesir edeceği ve dolayısıyla iç piyasanın müteessir ve bazı ticaret erbabının da mutazarrır olacağını;

Ayrıca, hafta tatilinin Cuma gününe alınmaması halinde, mesai saatlerinin, Cuma namazı saatlerine göre ayarlanmasına dair talep ise, Cuma namazının, yurdumuzda farklı saatlerde kılındığını ve bu münasebetle, mesai saatlerinin talebe uygun şekilde kanunla ayarlanmasının mümkün olamayacağını, esasen, mesai saatlerinin ayarlanması hususunda Bakanlar Kurulunun yetkili bulunduğunu, nazarı itibara alan komisyonumuz, yukarıda kısaca belirtilen sebepler muvacehesinde, kanun teklifinin kabulüne imkân görmemiş ve teklifin reddine çoğunlukla karar verilmiştir.

Genel Kurula arz edilmek üzere Yüksek Başkanlığa sunulur.

Komisyon Başkanı İçel H. Baloğlu	Başkanvekili Mardin N. Yılmaz	Bu rapor Sözcüsü Eskişehir N. Önal	Kâtip İzmir R. Özen
Adana A. Topaloğlu İmzada bulunamadı	Afyon K. İ. Elmalı Muhalifim	Afyon K. Ş. Yüzbaşıoğlu	Ankara Muhalifim Teklifin lehindeyim H. Akmumcu
Bitlis Muhalifim A. İ. Gaydalı	Çorum E. Eken Oylamada bulunamadı.	Gaziantep M. Özkaya İmzada bulunamadı	Giresun H. V. Tekin
İstanbul M. K. Özeke	Kastamonu H. Öztürk İmzada bulunamadı	Konya Muhalifim Teklifin kabulü gerekir. Ş. Battal	Konya İ. Büyükyaylacı İmzada bulunamadı

Kütahya
M. Ersoy
Muhalifim
İmzada bulunamadı

Mardin
Ş. Güneştan

Niğde
M. Bryık

Sivas
Muhalifim
Cuma namazına saatlerin
ayarlanması şarttır,
İ. Karaçam

Tokat
A. Kurt
İmzada bulunamadı

Van
Muhalifim
İ. Bedirhanoğlu

Yozgat
Muhalifim
Cuma namazının eda
edilebilmesi için namaz
saatine göre, mesainin
ayarlanması teklifi ile
M. A. Ünsür

İçişleri Komisyonu raporu

Cumhuriyet Senatosu
İçişleri Komisyonu
Esas No. : 2/76
Karar No. : 17

28 . 11 . 1974

Yüksek Başkanlığa

Millet Meclisinin 11 . 6 . 1974 tarihli 94 ncü Birleşiminde görüşülerek istem üzerine açık oyla reddedilen, Ulusal Bayram ve Genel Tatiller hakkındaki 2739 sayılı Kanunun 3 ncü maddesinin değiştirilmesi hakkında kanun teklifi, Komisyonumuzun 28 . 11 . 1974 günü saat 11,00'deki birleşimde tetkik ve müzakere edildi.

Mezkûr kanun teklifinin tümü üzerinde yapılan inceleme neticesinde;

Komisyonumuz : İşbu kanun teklifinin reddini oy birliğiyle benimsemiştir.

Şöyle ki : Bugün dünyadaki devletlerin ekseriyetleri hafta tatilini Cumartesi ile Pazar günleri olarak kabul etmişlerdir.

Halbuki, kanun teklifinde önerilen Perşembe ile Cuma günleri hafta tatili olarak kabul edildiği takdirde; bu devletlerle dış münasebetlerimizde, turistik alanında, sosyal, ekonomik, politik bakımdan, iç piyasada, ticarî sahada ve bunlara benzer diğer her türlü hususlarda çok olumsuz etkiler yapacağı, hülâsa her yöneyle yararlı bir teklif olmadığı anlaşılmıştır.

Bu nedenle; Millet Meclisi Genel Kurulunca reddedilen bu kanun teklifi,

Komisyonumuzca da; reddine,

Genel Kurulun tasviplerine arz edilmek üzere, Yüksek Başkanlığa sunulmasına, karar verilmiştir.

Başkan	Sözcü	Bu Kanun için Kâtip	Bu Kanun için Sözcü
Aydın	Tekirdağ	Balıkesir	Bursa
C. Coşkun	C. Tarlan	H. Aslanoğlu	C. Ortaç
	Bulunamadı.		
Muğla	İstanbul	Denizli	Hakkâri
H. Menteseoğlu	V. Poyraz	A. Kemal Turgut	N. Cidal
Malatya	Balıkesir	Kırşehir	Tabii Üye
H. Özer	N. Sarlıcalı	H. Özmen	S. O'Kan
		Bulunamadı.	Bulunamadı.

Cumhurbaşkanınca S. Ü.

S. Naci Ergin

Bulunamadı.

